

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. III, Св. 9—10

БЕОГРАД 1952

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
1. А. Белић: Југославија и сродне изведене речи	287
2. Драгиша Живковић: Накнадно додате и уметнуте реченице и стављање запете	291
3. М. Стевановић: Замаскирати, закамуфлирати . . . , сконцентрисати	303
4. В. М. Мићовић: О неким стручним називима (свршетак) . . .	309
5. В. В. Пећровић: Речи изведене од основе <i>магнеџ</i>	322
6. И. Појовић: Прилог географији неких наших речи	326
7. Језичке поуке	333
8. Регистар речи	341

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научна Књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1952

Штампа графичко предузеће „Академија“ Београд, Космајска бр. 28

НАШ ЈЕЗИК

Књига III

Нова серија

Св. 9—10

ЈУГОСЛАВИЈА И СРОДНЕ ИЗВЕДЕНЕ РЕЧИ

(поводом скорашње дискусије у Редакцији нове Југословенске енциклопедије).

Откако је код нас заведен назив Југославија за целу земљу З. Х. 1929¹⁾, о њему је и писано²⁾. Није ово први пут да једна земља узме назив који се уобичајио прво у иностранству, па после добио и право грађанства у земљи коју обележава. Тако је назив *Југославија* био уобичајен и код Француза (*Yugoslavie*) и Немаца (*Jugoslawien*) и других народа пре него што је примљен као званични назив код нас. Истина, тај су назив они примили од нас, јер се већ од тридесетих година прошлога века он употребљавао у различним облицима код српских, хрватских и словеначких писаца, а у приближно исто време и код Чеха. Тако у поминутом чланку Илешић наводи: *Југославац* код С. С. Милутиновића 1837 год., *Југословен* код П. Стаматовића (1837 г.), *југословенски* у Сербском народ. листу 1842, а после често у Гајевој Даници (1843, 1844, 1845 и сл.), *Југославија* у љубљанским Новинама 1858. После тога све се то налази у различној употреби (за часописе, Академију наука у Загребу, различне покрете итд.), а и иначе за обележавање словенских народа на Балк. Полуострву. Може се о овоме наћи и нових и тачнијих података³⁾, али је несумњиво да је назив *Југославија*

¹⁾ Свезнање I 1941.

²⁾ Исп. чланак Франа Илешића О *postanku izraza „jugoslovenski“* (П. Поповића Прилози IX 145—174), где се може наћи доста грађе; исп. такође и моју белешку СКГл. XLI (1934) 344.

³⁾ Оно што је у Rječn. hrv. ili srp. jez. IV — сасвим је непотпуно.

од Југословена дошао Французима, Немцима и др., и почео се код њих употребљавати за Србе, Хрвате, Словенце и др. наше народе сједињене у једној земљи, тј за већину јужно-словенских народа. Овај назив „југославенски“ — југословенски — обухватао је раније или све Јужне Словене, каткада само Србе и Хрвате, а већином Србе, Хрвате и Словенце, тако да је назив Југославија могао све то обухватити; али када је требало државу Уједињених Јужних Словена, без Бугара, обухватити једним именом, онда се назив Југославија свео на њихову земљу, а Југословени, југославенски — југословенски обележавали су сада само њене народе. Тај се назив већ раније употребљавао као име њихове земље, па се одатле проширио у иностранство, а после тога дошао као званично име у нашу земљу у поменутом одређеном значењу.

Уствари, у минулим временима придев је за Словене гласио *словѣнскъ*, као што се налази и у језику Ћирила и Методија, и као што се сачувао код наших, нарочито далматинских писаца, од најстаријих времена: *словински*, *Словинац*, *Словинство* (са заменом јата по западном изговору гласом и). Према томе, југославенски би требало да гласи југословенски, а назив са а добивен је према руском језику (*славянский*, *Славяне*) и иностраном *slavus* (лат.), *slavisch*, (нем.) *slave* (фр.) и др. Одавде је јасно, када бисмо хтели према нашем старом и оправданом називу да начинимо именицу, она би морала бити *Југословенска* (подр. земља), као што имамо од *Хрваџ* — *Хрваџска*, *Бачка* према *бачки* и сл. Али ни много мање ствари не иду по правилима и према разлозима историско-језичким, већ онако како развитак народа и земаља донесе; тако смо и добили назив *Југославија*. Према томе, овај назив није позајмљен од *Youngoslavie*, *Jugoslawien* и сл., већ су, напротив, ти називи начињени према нашем *Југославија*, а ова наша именица према придеву *југославенски*, који се некад много употребљавао, а добивен је према руском *югославянский* (и југославјански није било у реткој употреби у XIX в. код свих Југословена); међутим напореда са *југославенски* употребљавало се *југословенски*, што више одговара старој именици *Словени* и од ње изведеном придеву *словенски* (тј. *Словѣнинъ*, *Словѣне*, *словѣнскъ*).

Када се тако у новије време почео употребљавати назив *Југославија* за целу нашу земљу, нашла су се према том називу у употреби два придева *југославѣнскѣ* и *југословѣнскѣ*. Међутим, према *Југослѣвија* придев је могао гласити *југославѣнскѣ* или *југославѣјскѣ* (исп. *Шумадија* — *шумадиски* и сл.) или *југославскѣ* исп. (*Славонија* — *славѣнскѣ* и сл.). И, заиста, у неким се словенским језицима тако и јавило. Напр. Руси, пишу *Югославия*, *югославский* па иду и даље употребљавајући га и за назив наших народа *Югославы* (исп. и код С. Милутиновића *Југославац*). Међутим, код нас се већ од раније сачувао придев *југославѣнскѣ* у западним крајевима (тамо где се употребљава *Славѣни*, *славѣнскѣ* и сл.) и *југословѣнскѣ* (тамо где се употребљавао назив *Словѣни*, *словѣнскѣ* и сл.); једини назив ове врсте који се живо употребљавао у нашем народу у прошлим вековима (*словинскѣ*, тј. *словѣнскѣ*) — није нашао примене у придеву којим се обележава припадност Југославији. Било би исправније да се у јужном изговору одмах од почетка узело *југословенскѣ* неголи *југославѣнскѣ*, које је удешено према руском *югославянский*, исто као што и назив *Славѣни* у јужном изговору одговара руском *Славяне*, а не нашем старом *Словѣне*. Али, мислим, данас се не би морао враћати тај назив на *југословѣнскѣ* кад се не употребљава у именици *Словѣни*, одн. *Славѣни*, у облику са *ѣ*. Па ипак било би добро да наша земља има један назив за све своје припаднике: *Југослѣвија* и, рецимо, *југословѣнскѣ*. Могло би се рећи да је *југославѣнскѣ* ближе речи *Југославија*, од којег је свакако и сама ова именица постала, али када према њему и напореда са њим постоји и изворније *југословѣнскѣ*, — нема разлога да се оно гони из језика, утолико више што је било у живој употреби и пре него што је назив *Југославија* постао званичан. Можда је ипак корисно што се код нас на западу употребљавало „*југословенскѣ*“, да би се бар у томе могао запад наше земље лако изједначити са истоком минималном изменом, па да оно што је изворније преовлада у језику.

Не би било ипак на одмет размислити, и поред онога што је горе речено, да ли би било најбоље васпоставити за јужни изговор облик *југословѣнскѣ*, за који у облику *сло*

вински далматинских писаца, старом *словѣньскѣ* (и понегде архаичном писању које је одговарало „словѣньскѣ“) — имамо довољно потврде. Ту би смо онда имали само одјек узакоњеног изговора на западу, а у свему другом би биле те речи једнаке тј. *југословѣнскѣ* на западу, а *југословѣнскѣ* на истоку.

Можемо се запитати: зашто место придева *југословѣнскѣ* имамо *јужнословѣнскѣ* јер именица која је у основици тих придева гласи *Словени југа, Јужни Словени*. Очигледно је да се од придева *јужнословенски* бежи зато што би се њиме обухватали сви *Јужни Словени*, дакле и Бугари, што се није желело да обележи називом *југословенски*, већ само извесни *Словени на југу*. Зато се назив *јужнословенски* употребљава и данас за све *Јужне Словене* на Балканском Полуострву (тј. за *Словене на југу* према другим *Словенима* на истоку и западу).

Назив *југословенски* је начињен свакако према придевима *југоисточни, југозападни* и сл., где *југо-* има придевско значење; али како се *југословенски* везује данас искључиво са *Југословијом*, јер је та реч од тога придева постала, то је извршена диференцијација између *југословенски* — *југословенски „онај који припада Југославији“* и *јужнословенски „онај који обухвата Јужне Словене“* или сл. Тешко је рећи да ли је и у коликој је мери страно *Südslawen*, које се до краја XVIII в. употребљава код Немаца, утицало на стварања „*Југословени*“, јер је *Словени југа* могло подједнако дати и *Јужни Словени* и *Југословени* (са именицом *југу* у придевском значењу), последње, наравно, при посредништву придева *југословенски* (исп. *свилорун* и сл. са употребом *свилорун* у придевском значењу).

А. Белић

НАКНАДНО ДОДАТЕ И УМЕТНУТЕ РЕЧЕНИЦЕ И СТАВЉАЊЕ ЗАПЕТЕ

Принцип слободне интерпункције, који професор А. Белић доследно спроводи у своме чланку *О стављању запете* (Наш језик, нова серија, књ. I, стр. 7—23), формулисан је у овом основном правилу: „Све што је у мишљењу повезано везама зависности, дакле, најтешњим везама које се замислити могу, не може бити одвојено при писању, и обрнуто све што је одвојено у мишљењу не може бити спојено при писању“ (стр. 10). Овај принцип несумњиво упрошћава и јасно решава питање стављања запете, препуштајући правописним правилима да изнесу низ примера у којима ће се он конкретно применити. Та правила и примери који их потврђују потребни су зато што није увек лако одредити шта је у мишљењу повезано, а шта није, макар да ни сва правила и примери не могу да обухвате све различите случајеве који се у живом језику појављују. Па ипак, извесне основне категорије тих случајева могу се обухватити, и њихова анализа и решавање могу умногом олакшати решавање и свих сличних случајева. Овом приликом ја бих извршио такву анализу накнадно додатих и уметнутих зависних реченица и указао на разлику између њих и оних зависних реченица које су уско повезане с главном реченицом, па било да се оне налазе иза главне, било да су уклопљене у текст главне реченице.

Као што је истакнуто у чланку професора Белића, случајеви ближег разликовања тих двеју врста зависних реченица (уметнутих и накнадно додатих — и уско повезаних с главном) јављају се углавном код условних, узрочних, допусних, последичних, поредбених и релативних реченица, док се код намерних, временских, изричних и за-

висноупитник реченица скоро никада не јављају (сем по-кадкaд код временских). Тешкоћа је ту у томе што зависна реченица у сваком случају (било да је уметнута или накнадно додата, било да је уско повезана с главном) граматички чини целину с главном реченицом (јер иначе неби била зависна реченица), али када је накнадно додата, она у извесном погледу стоји самостално према главној реченици и не условљава мисао главне реченице, већ је само допуњује с неке стране. У чему она стоји самостално према главној реченици, а у чему је повезана са главним реченицама, покушаћемо да покажемо на анализи неколико примара. Узећемо неколико таквих, накнадно додатих, зависних реченица:

1) Ми ћемо овде и почети, када се са једног краја већ мора почећи;

2) Наша је књижевност млада. Отуда јачајно, и долази да се у њој највише певало и критиковало, јер младост воли да пева, а после песме највише воли да кришћује;

3) Колико нам је лирика напредовала . . . толико нам је критика заостала, као да се хћело пошћврдићи да песничство може напредовати и без ње;

4) Томе доприноси много и то што је све у тим приповеткама изнесено просто, природно и неусиљено те, према томе, изгледа и да је у свему истинито, иако ушћвари није.

У свим овим случајевима зависна реченица могла би и самостално да стоји, допуњујући мисао главних реченица, али не условљавајући их. Са извесним изменама или без њих горње зависне реченице самостално би гласиле: 1) . . . А с једног краја се већ мора почећи, 2) . . . Јер младост воли да пева 3) . . . Тиме као да се хћело пошћврдићи . . . , 4) . . . А то ушћвари није.

Међутим, када је зависна реченица уско повезана с главном реченицом, овакво осамостаљивање зависне реченице не може се извршити а да се не окрњи мисао главне реченице, да се она не осети као непотпуна мисао, која није до краја изречена. Јер у свим тим случајевима зави-

сна реченица претставља само део главне реченице, њен додатак прироку за узрок, за последицу, за погодбу, за допуштање итд. развијен у реченицу. Често је таква сложена реченица тако и стилизована да се из текста главне реченице нужно осећа да она мора имати извесну допуну у зависној реченици. У реченицама:

1) Много шта у књижевним делима може се само *тако* разумети ако се она доведу у везу с временом у којем су се јавила;

2) Брижљиво посматрање дела великих мајстора биће *исто* *толико* корисно физиолошкој оптици као *што* је изражавање закона осећаја и ојачаја корисно *историји* *умешности*;

3) О Хамлету је речено *толико* много и доброга и рђавога да *изгледа* да је мало што преостало да се о њему новог изнесе; —

реченички изрази само *тако*, *исто* *толико* и *толико* много нужно условљавају допуну главној реченици у виду погодбене, поредбене и последичне реченице, тако да ми читајући текст главне реченице знамо и осећамо да после ње мора доћи и зависна реченица.

Разуме се да то не мора бити увек тако. То је, додуше, веома често тако, али такође су чести и случајеви када главна реченица својом стилизацијом не наговештава или, боље речено, не условљава допуну у виду зависне реченице, па опет зависна реченица чини с њом нераздвојну целину. У реченицама:

1) Морамо *почети* *испочетка* ако *хоћемо* да *разумемо* *ствар*;

2) Он је *преводио* *тако* без избора *зашто* *што* (или, *јер*, *штога* *што* итд.) *није* имао својих *погледа* *ни кришних*;

3) *Стриц* његов *мораће* се *одаћи* ако *доиста* буде *био* *убилац*;

4) *Хамлет* *није* луд ако се *под* *лудошћу* *разуме* оно *што* сви *лудошћу* *зовемо*;

5) *Каштан* *погледа* у *правцу* *ошвора* као да некога *очекује*; —

у свим овим реченицама главна и зависна реченица чине целину, и мисао главне реченице је непотпуна без мисли зависне реченице.

Па у чему је онда разлика између ових последњих и оних првих примера, између зависних реченица које су уско повезане с главном и зависних реченица које су накнадно додате главној? Пре него што одговоримо на то питање, ја бих извршио још једну модификацију прве групе примера — накнадно додатих зависних реченица. Претпоставимо да су те реченице дате у инверзији, да на првом месту стоји зависна, а за њом главна реченица. Оне би гласиле:

1) Када се с једног краја већ мора почети, и ми ћемо одавде почети;

2) Зато што младост понајвише воли да пева и да кришћује, и у нашој књижевности, која је још млада, највише се певало и кришћиковало.

4) Иако уствари то све није истинито, оно изгледа као да јесте.

Да ли се нешто у овим реченицама сада изменило? Очигледно је да је мисао остала иста јер су и реченице остале исте; али изменио се реченички акценат њихов, изменио се значај који те реченице имају једна према другој у нашој мисли. У првом случају, тј. када смо имали накнадно додату зависну реченицу, тежиште наше мисли било је на првој, главној реченици, а зависна реченица претстављала је нешто споредно, нешто што смо ми као узгред додали читавој реченици и без чега би она могла да буде. У другом случају, тј. када смо те реченице предметнули, тај реченички акценат се мења: зависна реченица постаје по значају равна главној реченици, она чак постаје психолошки значајнија од главне реченице, јер смо јој дали и прво место у сложеној реченици. (Уопште инверзија има и своје стилско-психолошко значење, и није свеједно да ли ћемо рећи: Они су јурнули напред иако су знали да их очекује смрт или: Иако су знали да их очекује смрт, они су јурнули напред.). Дакле, инверзијом ми смо горње за-

висне реченице учинили равним и чак претежнијим по значају од главних реченица, ми смо том стилизацијом потрли њихову споредност и накнадност, извукли их из психолошки подређеног положаја и истакли као део наше мисли на коме лежи реченички акцент.

Из овога излази да накнадно додате зависне реченице (као, уосталом, и независне) добијају тај карактер накнадности из свог карактера споредности значаја њихове мисли у односу према мисли главне реченице, да су оне више психолошко-стилска категорија зависних реченица, а мање логичко-граматичка категорија тих реченица. Граматичких и логичких оне уносе исто допуњавање (ограничавање, прецизирање, специјализовање) у мисао главне реченице као и зависне реченице које су уско повезане с главном реченицом, али психолошки и стилски — оне се битно разликују од ових других по подређеном, споредном значају који имају према мисли главне реченице. Другим речима: накнадно додате зависне реченице су много спореднијег значаја од мисли главне реченице: зависне реченице уско повезане с главном су у погледу значаја једнаке с мишљу главне реченице; а зависне реченице у инверзији су у погледу значаја чак и претежније од мисли главне реченице. У првом случају оне се одвајају од главне реченице запетом зато што с њом не чине стилско-психолошку целину, иако чине логичко-граматичку; у другом случају — оне се не одвајају запетом зато што с главном реченицом чине целину у сваком погледу (и у граматичком и стилском); у трећем случају одвајају се запетом од главне зато што се њихова граматичка зависност од главне реченице прметањем претвара у стилску и психолошку независност, па чак и предност и првенственост у односу према главној реченици.

С друге стране. као што је и напред истакнуто, накнадно додате зависне реченице, и ако су по значају своје мисли споредније у односу према мисли главне реченице, логички и граматички могу учинити и посебну, самосталну реченицу баш услед тога што с главном реченицом не чине целину у сваком погледу. Насупрот њима зависне речени-

це које су с главном уско повезане, иако су по значају своје мисли равне мисли главне реченице, не могу самостално стајати баш услед тога што с главном реченицом чине целину у сваком погледу и што условљавају мисао главне реченице тако да без њих та мисао не би била цела ни потпуна. Једном речи, на примеру зависних реченица се онај боље види шта све може да уђе у појам „онога што је у мишљењу повезано“, и како ту повезаност не треба само логички (граматички) схватати него и психолошки и стилски.

Разуме се, решење тиме не постаје ни једностанно ни лако. Несумњиво је да ће наступити и случајеви када ћемо се колебати да ли неку зависну реченицу треба схватити као накнадно додату главној или као уско повезану с њом; несумњиво је, такође, да ће бити и случајева када можемо запету и ставити и не ставити, у зависности од тога да ли неку мисао зависне реченице схватамо као споредну према главној или као равну њој. Ту ће често одлучивати и нека незнатна стилска измена. И сложену реченицу: *Импресионисти ништа позитивно не граде јер знају како се човек лако вара и у најситнијим стварима* — можемо написати и за запетом, нарочито ако у овој зависној узрочној реченици поновимо субјекат они (*јер они знају*)... Па ипак, све то не ослобођава писца обавезе да у сваком конкретном случају где постоји такво колебање не врши свестрану анализу своје мисли, као што га не ослобођава ни обавезе да у свим случајевима где се та повезаност или неповезаност са сигурношћу осећа — не стави, односно стави, запету.

Што се тиче уметнутих зависних реченица, њихови случајеви се решавају аналогно зависним накнадно додатим реченицама, када знамо да уметнуте реченице нису ништа друго него накнадно додате зависне реченице уметнуте у текст главне реченице. Ако бисмо сваку од накнадно додатих зависних реченица из прве групе примера уметнули, (ако се то стилски може) у текст главне реченице, оне би биле *уметнуте* зависне реченице и одвајале би се запетама од текста главне реченице: Почећемо, *када се већ*

с једног краја мора почети, и ми одавде итд. Примера ради навешћемо још неколико таквих зависних уметнутих реченица: Ја сам се, *иако ми то није посао*, вазда радо бавио питањима књижевности и књижевне критике; — Доситеј, *ако је и био самоук*, прошао је много света; — Од тога великог броја прича једва би се могао и четврти део одабрати, *остале су све, иако се шичу шако велике историске личности*, без вредности; — Он Сељанку назива приповетком, а ми бисмо је, *и да није онако дуга*, пре назвали романом; — Отуда и долази да је Сељанка, *ако се она уопште може назвати романом*, нека врста етнографског романа итд.

У свим овим примерима споредни значај уметнуте зависне реченице осећа се још изразитије него код накнадно доданих зависних реченица; *те уметнуте реченице се могу увек изоставити а да се мисао главне реченице у основи својој не окрњи*. Та већа изразитост споредности оваквих уметнутих реченица долази отуда што се њима прекида ток мисли главне реченице и што је наша пажња у том случају још више усретсређена на задржавању мисли главне реченице. Одавде би се могло извући и једно практично правило: када се код неке накнадно додате зависне реченице колебамо у томе да ли је она заиста таква, треба је пребацити, ако се то може, у текст главне реченице, и ако се она ту осећа као уметнута реченица, онда је и у положају иза главне реченице — накнадно додата. На пример, у реченици: Право је онда да се и читалац око тих значајних и тежих места помучи, *ако хоће да нађе уживање у књизи* — зависна погодбена реченица је овде накнадно додата, што се лепо види ако је пребацимо у текст главне реченице, где ће се она осећати као уметнута реченица: Право је онда да се и читалац, *ако хоће да нађе уживање у књизи*, помучи око тих значајнијих и тежих места. Зашто је ова зависна реченица накнадно додата, односно уметнута? Зато што је писац пре ове реченице говорио о томе како се и он сам мучио око тих места, па је право — додаје он као у шали — да се и читалац око њих мало помучи, *а то ће му користиши, јер ће тада наћи више уживања у*

књижи. Да је писац хтео да каже да *ако чисталац хоће да нађе уживања у књижи, он мора најпре и сам да се помучи око тежких места*; дакле, да је писац хтео да тежиште своје мисли стави на ову погодбену реченицу, он би читаву ову сложену реченицу друкчије стилизовао. Пре свега, он је не би везивао за претходну мисао изразом: „Право је онда...“, а затим, он би и стилизовао главну реченицу некако друкчије или би инверзијом показао да ставља тежиште своје мисли на ту погодбену реченицу: *Чисталац се мора помучити око тих тежких и значајнијих места ако хоће да нађе уживање у књижи, или: Ако чисталац хоће да нађе уживања у књижи, он се мора помучити око тежких и значајнијих места*.

Међутим, у истом оваквом положају уклопљених реченица у текст главне реченице могу стајати и оне зависне реченице које нису *уметнуте*, већ с главном реченицом чине јединствену целину, која се на може раздвајати запетама. Наиме, у нашем језику сматра се да су главна и зависна реченицама у *природном реду* и онда када зависна реченица долази иза главне као и онда када је она *уклопљена* (не уметнута) између делова главне реченице, (обично између подмета и прирока главне реченице, али и између других делова главне реченице). Пошто зависне реченице које су уско повезане с главном претстављају само прилошки део главне реченице (додатак прироку за узрок, за погодбу, за допуштање итд.) који је развијен у зависну реченицу јасно је да се оне не могу одвајати запетама од главне реченице ни онда кад су уклопљене у текст главне реченице.

Ту онда и наступа мешање оваквих зависних реченица с уметнутим реченицама. Понекад је њихова повезаност с главном реченицом тако јасна да и онај који уопште не зна за правила о стављању запете неће никада ставити запете између тих реченица и главне реченице. Напр., у реченици: *Ништа толико не кука кад умире* као болест и зло — јасно је да је ова зависна реченица *кад умире* само прилошки део главне реченице развијен у зависну реченицу, и да је мисао главне реченице могућа и потпуна само с том зависном

реченицом, да она, тј. та зависна реченица, чини нераздвојну целину с главном реченицом. Међутим, нису сви случајеви тако спонтано јасни, и веома често се дешава, чак и код добрих писаца, да се зависне реченице одвоје запетама иако с главном реченицом чине јединствену мисао. Ево неколико таквих погрешних примера:

1) *Књижевна дела, ако нису „добро писана“, губе половину своје лепоте и вредности.* — Писац је погрешно одвојио запетама ову зависну погодбену реченицу, погрешно зато што је она уско повезана с главном и што је мисао главне реченице немогућа без ове зависне реченице. Јер шта би уопште значила реченица: *Књижевна дела ... губе половину своје лепоте и вредности?* Она је могућа и јасна тек употпуњена мишљу зависне реченице: *Књижевна дела губе половину сваје лепоте и вредности (у том случају) ако нису „добро писана“ или: Књижевна дела ако нису „добро писана“ губе половину своје лепоте и вредности.*

2) *Ученик, док је под управом свога наставника, не може скренути с правог пута.* — Јасно је да је мисао ове реченице да *ученик не може скренути с правог пута* (само дотле) док је под управом свога наставника, а да му се то може десити ако тог надзора или управе нестане. Према томе, и горњу реченицу требало је написати без запета.

3) *Ја нисам од оних којима је, када ошпочињу какав посао, прво да побију вредности и цену оном што су други пре њих урадили.* — И у овој сложеној реченици је погрешно одвојена запетама зависна временска реченицама. Мисао је та да има људи који при ошпочињању каквог посла прво гледају да побију вредност свему ономе што су њихови претходници урадили. Временска реченица *када ошпочињу какав посао* показује у ком случају, у којој прилици ти људи побијају вредност рада својих претходника. Онда *када сами ошпочињу какав посао.* Ова зависна реченица, дакле, ближе одређују *када* ти људи побијају вредност рада својих претходника, и њу не треба одвајати запетама од главне реченице.

4) Ко ме се од нас није десило да, дошав први пут у какав музеј, не застане збуњен пред оном множином слика. — И овде је зависна реченица, изражена глаголским партиципом, уско повезана с главном, јер мисао ове реченице је та да се сваком човеку дешава да *застане збуњен* (онда) *када дође први пут у музеј*. Према томе, и њу није требало одвојети запетама од главне реченице.

И тако даље. У свим овим случајевима имамо уску повезаност главне реченице с уклопљеном зависном реченицом, без које је мисао главне реченице или непотпуна или уопште немогућа. Њихова и граматичка и стилска повезаност огледа се и у изговору и у читању; предах који се чини између таквих уклопљених зависних реченица и главне реченице тако је мали да се понекад и не осећа, док се код уметнутих и накнадно додатих зависних реченица тај предах (пауза) изразито осећа, и читалац мора увек водити рачуна о тој паузи. Тако, напр., не може се читати с предихом (с паузом) реченица: *Ништа толико не кука — кад умире — као болест и зло*, док се тако обавезно мора читати уметнута или накнадно додата зависна реченица: *Али таква карактеристика — иако је тачна — није пошћуна*; *Новина је важан елемент књижевног дела — као што је оригиналност важан елемент вредности пишчеве*.

У вези с овим реченицама треба само ово рећи. Овакве зависне реченице уклопљене у главну реченицу данас су све ређе у нашој књижевној стилизацији. Вук их је често тако употребљавао, нарочито у преводу *Светог писма*; исто тако и неки наши старији писци, као што је таква стилизација реченица веома честа и у нашим народним приповеткама. Међутим у нашем данашњем књижевном језику много је чечешћи и обичнији онај природни ред реченица кад зависна реченица стоји иза главне реченице. Данас бисмо неке од горњих примера, несумњиво, овако стилизовали: *Књижевна дела губе половину своје лепоте и вредности ако нису „добро писана“*; *Ученик не може скренути с правог пута док је под упрљивом свога наставника — макар да бисмо неке од тих примера и оставили у оваквој стилиза-*

цији (примери под бр. 3 и 4), нарочито ако је зависна уклопљена реченица изражена помоћу глаголског партиципа. Разуме се, све је то питање личног стила, а ја указујем на обичнију употребу такве стилизације само као на *тенденцију* у стилизовању тих реченица код већине данашњих писаца, а не као на неку већу правилност у њихову стилизовању.

О релативним реченицама нема се после овога шта много рећи. Будући да се оне не односе на целу главну реченицу, него на једну реч главне реченице (само не на прирок), њихова повезаност с том речју или њихова накнадна додатост тој речи много је јаснија и одређенија, те се према томе скоро увек са сигурношћу може утврдити. Ако релативна реченица чини јединствен појам с речју на коју се односи, тј. ако она на неки начин одређује појам те речи тако да се појам те речи *ограничава* у смислу који му даје релативна реченица, онда она чини нераздвојну целину с том речи и не одваја се од ње запетом. Напротив, ако је појам речи на коју се односи релативна реченица довољно одређен самом том речју, или том речју и неким њеним атрибутским додацима, тј. ако се појам те речи не ограничава значењем релативне реченице, него релативна реченица ближе одређује само неку страну тог појма, онда се релативна реченица сматра као мисао накнадно додата тој речи и одваја се од ње запетом. То ће се најбоље осетити ако узмемо две сличне реченице које су само формално сличне или исте, али у којима релативна реченица има двојаку функцију. Напр. *Уметничка дела којима се ми и сада дивимо јесу класична дела и Класична уметничка дела, којима се људи диве, претстављају највећи домаћ људског духа.* У првом случају релативна реченица ограничава појам речи на коју се односи и чини с њом јединствен појам: *само она уметничка дела којима се ми и сада дивимо јесу класична дела*; у другом случају појам који је изражен речима *класична уметничка дела* довољно је одређен самим тим речима, а релативна реченица *којима се људи диве* не уноси никакво ограничење у појам тих речи, већ говори о

односу људи према појму који је довољно одређено изражен самим тим речима.

Из свега овога видимо да принцип слободне интерпункције није у некој анархичној слободи да свако интерпунгира према свом нахођењу, него у томе да свако треба и мора да *слободно* интерпунгира у зависности од тога какав смисао хоће да да својим мислима. Слободна интерпункција значи уствари много дубље улажење у смисао реченица него што је то случај код граматичке интерпункције, као што значи и то да ова захтева *обавезно* стављање или нестављање запете свуда тамо где се по смислу *мора*, односно *не сме* ставити.

Драгиша Живковић

ЗАМАСКИРАТИ, ЗАКАМУФЛИРАТИ... СКОНЦЕНТРИСАТИ

Читајући један наш књижевни лист, наишао сам у њему на реченицу: *То су замаскирали нейпријатељи којима* итд. — У вези с глаголом ове реченице неће, мислим, бити безвредно да се задржимо на употреби овога и њему сличних глагола. Последњих година, управо од Другог светског рата, у нашој дневној штампи и текућој литератури, нарочито преводној, сваки час наилазимо на глаголе *замаскирати* и *закамуфлирати*, који су — ово нимало није тешко доказати — примљени у блиској прошлости из руског језика. Раније су се с потпуно истим значењем употребљавали глаголи *маскирати* и *камуфлирати*, а и данас их у овоме облику обично употребљавају писци који пазе на чистоту свога језика.

Када је још у току рата, пред његов крај, ослобођењем нашег главног града, и првих година по ослобођењу, почео да се живо развија културни живот код нас, тада се много преводило с руског језика и многи су учили тај језик. У таквим условима су се понеке руске речи, нарочито ако су по облику сличне нашим речима, често из нехата, а гдекад и свесно, узимале из руског и уносиле су се у наш језик. Тада су и руски глаголи *замаскироваѝ* и *закамуфлироваѝ* пренесени у наш језик у облику с посрбљеним завршетком инфинитива, као *замаскирати* и *закамуфлирати*. И сада у преводима с руског језика и у журналистички нашој ретко срећемо ове глаголе употребљене у раније употребљаваном облику, без префикса *за* — осим у случајевима кад су несвршеног вида. Штавише, и неки познатији писци наши (примере није потребно наводити) данас

ове глаголе са значењем свршеног вида употребљавају искључиво с префиксом *за*. Пре Другог светског рата они се у оваквом облику нису употребљавали. Ако и наиђемо на који усамљен такав случај, опет можемо бити сигурни да је то несумњиви русизам. (У грађи Института за језик Српске академије науке ја сам нашао један једини такав пример у Дневнику П. Тодоровића — Повлачење се извршило одмах, а да га боље *замаскирају* итд.).

За заменом ових глагола без префикса *за-* њиховим обликом с тим префиксом није било никакве стварне потребе. Могло би се, истина, претпоставити да, с једне стране, потреба за видским диференцирањем налаже перфектизовање тих и таквих глагола кад то смисао њихов захтева. А с друге стране се намеће и помисао на сличне случајеве додавања домаћег префикса глаголима страног порекла а двојаког вида, какви су и глаголи *маскираџи* и *камуфлираџи*. Овде углавном мислим на глагол *конценџирисаџи*, коме се додаје префикс *с (са)*, те се као свршен све чешће употребљава у облаку *сконценџирисаџи*, иако у основи нема разлике у значењу овако сложеног и простог глагола *конценџирисаџи*. С обзиром на ову чињеницу и глаголу *сконценџирисаџи* су прављене замерке. Покушаћемо да докажемо с колико је права то чињено. Али без обзира на то, по нашем мишљењу, *замаскираџи* и *закамуфлираџи* се не могу поистовећивати с глаголом *сконценџирисаџи*. Не могу, прво, због тога што се употреба овог последњег није јавила ни под каквим страним утицајем, него, напротив, у спонтаном настојању да се један стран глагол калико-толико понароди, што се ипак он значењем својим бар у нијанси разликује од основног глагола, и, нарочито, што је глагол *сконценџирисаџи*, баш због изнесеног, узео врло широке размере, те га одавно употребљавају многи и врло познати ниши писци. У првоме реду да би указали на ту нијансу у значењу према простом глаголу (за језичко осећање наших људи *конценџирисаџи* је прост глагол, иако је он *de facto* сложен с префиксом *сол-* који значи исто што и наш префикс *са*), навешћемо неколико примера за употребу глагола *сконценџирисаџи*:

Који би песник могао *сконценџрисати* цео свој ге-
није и цео век... на стрпљиву изградњу једне књиге
као што је Божанствена комедија (Ј. Дучић, Сабрана
дела 6, стр. 328, 1932 г.);—Још је већа тешкоћа у томе
што се пажњом коју смо *сконценџрисали* на посматрану
појаву ова сама или сасвим прекида или модификује
(Превод Психологије В. Јерусалема 1923 год., стр. 6);—
Споредно је, господо, на кога ће се *сконценџрисати* па-
пири (Д. С. Николајевић, Парола, 1926, 9); — Тур-
ска војска *сконценџрисана* пред крај 1689 у Ско-
пљу потукла је ћесаровце (Ј. Радонић, Ђорђе
Бранковић 1929, 258/9); — На ову су капију Турци при
последњој опсади *сконценџрисали* све своје напоре (Ч.
Мијатовић, Слике 166, стр. 592); — У Дробњацима је
сваки сељак, и дрводеља... зидар, качар, једном речи,
он је у соби *сконценџрисао* све занате који су потребни
(Тих. Ђорђевић, Наш нар. живот I, стр. 45, 1930 г.);—
Ретко је који могао безмерност своје љубави да *скон-
ценџрише* само на једну жену (Ј. Дучић, Сабрана дела
6, 1933, стр. 96).

Као што се из ово неколико наведених примера види,
сконценџрисати има унеколико посебно значење перфек-
тивно употребљеног глагола *конценџрисати*. Зато ја не бих
могао прихватити мишљење које је г. Марко Цар изнео у
своме чланку *Анџологија живог* (Наш језик II, 1934, стр.
12), према коме је *сконценџрисати* непотребан и „немогућ”
плеоназам, зато што се у самом основном глаголу *концен-
џрисати* већ садржи исти префикс. А осим тога је и, ако је
ово последње тачно, ипак постојало и лингвистичких ра-
злога за стварање овога глагола са једним његовим, етимоло-
шки гледано, плеонастичним делом. Глагол *конценџри-
сати* се; прво, како рекосмо, у нашем језику, мислим на-
родном, није могао осећати као сложен, па ни додавање
профикса *с (са)* није у том осећању никаква редуплика-
ција. А друго, свршени глагол *конценџрисати (се)*, бар у
материјалном значењу, све се више осећа као стручни тер-
мин; напр.:

Најбоље је купити већ готове *конценџрисане* чорбе (П. Вуксановић, Штеточине воћака 1933 г., стр. 117); — Јаки *конценџрисани* раствори бакарних и цинкових једињења уништавају заразне материје (Влад. Ђорђевић, Марв. лекар стр 55); — ... Но с тим да се на сваком суду *конценџрисане* сирћетне киселине мора ставити бар етикета (Трошарински зборник 1929, стр. 240) и сл. Посебно у војној терминологији:

Главне немачке снаге имају се *конценџрисати* на француској граници (Ј. М. Јовановић, Стварање државе књ. II, стр. 33, 1929); — Аустријанци су објавили Србији рат, припремили и *конценџрисали* сву војску према граници (К. Д., Наши хероји 1930, стр. 72).

У овом последњем случају глагол *конценџрисати* са својом објекатском допуном обично значи *прикупљати* (и *прикупљати*) војску на једном сектору, а у исто време је и *припремати* (одн. *припремити*) за евентуалну борбу. И уопште се може рећи да овај глагол данас (не једино као хемиски термин) значи *прикупљати* и *прикупити* (дакле и имперфективно и перфективно), односно постављати и поставити, груписати нешто у једном пределу; исп. пример: ... *као што су се одразиле у индустрији с обзиром на њену конценџрисаност* (Б. Кидрич Привредни проблеми стр. 112). *Конценџрисати*, међутим, значи — на просторно ограниченом размаку, на једном једином месту, у једној тачки, тако рећи, скупити или поставити нешто. Ова значење нам јасно потврђују горе наведени примери у којима се говори: о усретсређењу љубави на једној жени (пошао сам сада обрнутим редом), о познавању више заната од једног јединог човека, о прикупљању свих снага напада на само једну капију итд. Истина је да ће гдекоји писац још у овоме значењу употребити глагол и без префикса *с* (*са*). Њихова је пажња сва *конценџрисана* на оно што раде (Гласник проф. друштва, књ. XII, стр. 321, 1831 г.); — На то, дакле, *конценџрисах* сву своју пажњу! (Др. Вл. Ђорђевић, Просв., 153). Па и за ова два примера се не би могло рећи да је усретсређивање пажње одвећ ограничено. А ја сам их навео

зато што би у њима данас за многе био обичнији тај глагол сложен с префиксом *с*. И заиста се с објекатским допунама: *мисао* и *пажња* — *сконценџрисаџи* неупоредиво чешће употребљава него *конценџрисаџи*. Једном речју, кад год је потребно претставити да се ради о скупљању, о постављању, о усретсређењу нечега на изузетно ограниченом простору, данас ће се употребити глагол *сконценџрисаџи*. Г. М. Цар је на наведеном месту сасвим тачно рекао да се „код нас готово без изузетка данас пише (требало је рећи и говори — М. С.) *сконценџрисаџи*“. Ово наравно произлази из чињенице што је тај глагол добио унеколико посебно значење, за које смо, верујем, доказали у чему се састоји. И при процени потребе за постојањем глагола *сконценџрисаџи*, поред *конценџрисаџи*, свакако се мора водити рачуна и о приказаној нијанси у његову значењу и о ширини његове употребе, коју је у првome реду условило то посебно значење. М. Цар, свакако, ово није имао у виду кад је глагол *сконценџрисаџи* унео у антологију ружнога.

А не може се једнако судити и о употреби глагола *замаскираџи* и *закамуфлираџи*. Они, истина, с глаголом *сконценџрисаџи* имају заједничких елемената, али су неки од тих елемената само привидно такви. Прости основни глаголи: *маскираџи* и *камуфлираџи* су, као и *конценџрисаџи*, двојаког вида — имперфективног и перфективног. Затим су прва два глагола по саставу изведене просте речи, а такав је за наше језичко осећање (иако стварно није) и последњи глагол. И могло би се рећи да је у циљу видског диференцирања у свим тим случајевима дошло до њихова перфектизовања додавањем префикса. Префикс је, будући домаћег порекла, и у оба прва случаја, као и у трећем, осим прецизирања вида имао и функцију делимичног понярођивања тих глагола, па су они поред осталог, рекло би се, постали нешто ближи нашем језичком осећању. Али за додавање префикса глаголима *маскираџи* и *камуфлираџи* да би се тим прецизирала њихова свршеност није било никакве потребе, јер читав низ оваквих глагола примљених из страних језика — а има их и таквих и домаћег порекла — могу бити и свршеног и несвршеног вида; такви су: *шелеграфираџи*, *ше-*

лефонираџи, моловаџи, калаисаџи, асфалтираџи, ручаџи, вечераџи и сл. И увек се из смисла реченице у којој су употребљени лако схвати када су имперфективни а кад перфективни. Потреба за видским диференцирањем није довела ни до уопштавања употребе глагола *сконценџрисаџи*, већ нијанса у његову значењу. Истина је да се и данашња ширина употребе глагола *замаскираџи* и *закамуфлираџи* заснива једним делом на значењу њихова префикса којим се у нашем језику често граде сложени глаголи као што су: *забациџи*, *заџуриџи*, *заклониџи*, *закриџи* и сл. глаголи који значе наместити нешто тако да се не може лако пронаћи и открити, а то је управо и значење глагола *замаскираџи* и *закамуфлираџи*. Само ваља имати на уму да је у свему исто, апсолутно исто, и значење основних њихових глагола, бел префикса *за*. То с једне стране.

Осим овога не треба губити из вида да се овде није, као у случају с глаголом *сконценџрисаџи*, спонтано стао додати домаћи префикс страним глаголима да их, с једне стране, понароди и да, што је важније, с друге стране, обележи за једну нијансу друкчије значење. У ова два примера имамо, како смо у почетку казали; стране речи за чијим прихватањем немамо никакве потребе, и њих не треба узимати место већ припремљених речи — *маскираџи* и *камуфлираџи*, иако су и ове две речи страног порекла. Ово би утолико било бесмисленије што то значи исте стране речи мењати само у томе што бисмо их заменили обликом који су оне добиле у једном трећем, такође страном језику.

М. Сћевановић.

О НЕКИМ СТРУЧНИМ НАЗИВИМА

Свршетак¹⁾

40. — *Лив, изливак*. Када се ливено гвожђе (сирово ливено гвожђе може бити: бело, мрко, половно итд.) истопи и излије у калупе, који могу бити од песка, глине, гвожђа и др., онда се добијају тзв. *изливци*. Неки писци место ове речи употребљавају реч *лив*, а други и само ливено гвожђе и ливени челик називају *лив*: *сиви лив* место *сиво ливено гвожђе*, *челични лив* место *ливени челик* итд.

Лив је добра народна реч, и према Вуку (лијев, љев) знани *левак* (лијевак), а према Рј. ЈАк. још и *ливање* (лијевање), те би у металургији могла једино значити *ливење*, *изливање*. Угледањем на немачку реч *Guss*, речи *лив* дају се без потребе нова значења. Стога и у овом случају треба задржати раније термине: *изливак*, *ливено гвожђе* (челик), *ливење*, *изливање*, који својим основним значењем дају сваком јасну слику да ли је у питању радња (*ливење*, *изливање*) или предмет те радње (*изливак*), или се мисли на посебну врсту гвожђа (челика): *ливено гвожђе*, *ливени челик*.

Ни сирово гвожђе ни изливци не могу се ковати, али када им се на неки начин одузме један део угљеника, онда постају ковни или ковки. Немци тако добивене изливке (или гвожђе) који се могу ковати називају *Temperguss* или *schmiedbarer Guss* (фр. *fonte malléable* или *forgeable*), а код нас је направљена реч *шмјер-лив*. Овде је први део немачке рачи задржан, а други део је преведен, те је створена хибридна реч. Хибридне речи и кад су другим делом добре

¹⁾ Наш језик III н. с., 259

треба избегавати, а поготову кад то нису. Стога треба задржати исправни термин *ковни* (ковки) *изливак* (ковно, ковко) *гвожђе*, *ковно ливено гвожђе*, *ковни челик* и сл.

41. — *Вредан*. Поред обичног значења: *марљив, радан* (што вреди нечега — хвале, покуде: што ваља; што је од вредности итд.), реч *вредан* има прилично значења, али се у већини тих значења данас више не употребљава или ретко употребљава. Изрази: *вредне сировине, ђуновредни производи, безвредни ошћаци* и сл. — германизми су; треба рећи: *драгоцене (цењене) сировине, сировине од вредносћи; драгоцени производи, производи од велике вредносћи; ошћаци без вредносћи* итд.

42. — *Здравсћвен, хигијенски, санићаран, санићетски*. Т. Маретић у Јез. савјетнику вели да *здравсћво* значи *Gesundheitspflege*, *Hygiene* и да је добро изведена реч (од *здрав* — *здравство*, као што су од: *блажен*, *лукав*, *многи*, *изведене речи: блаженство, лукавство, мноштво*); он даље наставља да је од ове именице правилно изведен придев *здравсћвен* (као *божанствен, јединствен, величанствен: од божанство, јединство, величанство*); најзад он наводи да је Милићевић направио и придев *здрављан*, за шта такође вели да може „поднијети“ (*здрављан* као *зељан*).

Љ. Стојановић¹⁾ каже да „*здравсћво* може значити само што и *здравље* (а за то нам је непотребно) и не може се употребити само за *Gesundheitspflege, Hygiene*, јер то значи чување, неговање *здравља*. Тако не ваља ни *здравсћвен*, а Милићевићево *здрављан* долази међу његове „промашене кованице“.

Маретић се овде погрешно послужио аналогијама, јер је још Даничић казао „да од сваке основе супстантив није у обичају“, а још мање је „у обичају“ извођење придева од сваке именице.

Речи *здравсћво* (која се ређе употребљава) и *здравсћвен* (која се често срета у штампи) не значе *хигијена* и *хигијенски*, као што је то тачно рекао Љ. Стојановић. Ме-

¹⁾ Види НЈ V, 27 (1937)

медицински стручњаци који су се служили овим речима употребљавали су их место: *саниџеџи*, *саниџеџишки*, *саниџаран*. Тако д-р Милан Немичић¹⁾ у свом Медицинском речнику за реч *Sanität*, *Gesundheit*, *sanitas* даје само *здравље*, а у сложеницама реч *Sanität* —, *ad sanitatem spectans*, *sanitarius* објашњава са: *здрово*—, према *здрављу*, ради *здравља*, *здравствено*; *саниџарни*, *саниџеџишки*. Исто тако значење даје и д-р Б. Перичић²⁾.

Изрази као *здравствени извештај*, *здравствени народни универзитет* и др. нејасни су и ништа не кажују. У првом случају не зна се да ли се мисли на извештај о стању *здравља*, о кретању неке болести или епидемије, или о санитетском извештају; а у другом се не зна да ли је то народни универзитет за чување *здравља* или за консултовање од стране оних којима је потребна помоћ из области *медицине* у ширем смислу или само из *хигијене* итд. По себи се *разуме* да се то у потпуности ни из једног термина не може видети, а назив *народни универзитет* за чување *здравља* или сл. свакоме би више казивао него *здравствени народни универзитет*. Стога, према нашем мишљењу, поред речи *здравље* треба и даље употребљавати међународне речи: *хигијена*, *хигијенски* и *саниџеџи*, *саниџеџишки* (*саниџеџишки савет*, *саниџеџишки воз*, напр.), *саниџарни* (*саниџарна установа*, напр.), *асанација*, *санирање* и др.; јер се њима јасно и прецизно изражава оно што хоће да се каже. У том случају реч *здравствен* потпуно нам је непотребна као нејасна и неодређена, а остављамо на страну да ли је правилно изведена и да ли лепо звучи.

43. — *Брис*. Ова реч је направљена у новије време према немачкој *Tupfer*, која значи: *дирка*, *бич* (у коњарству), а према *Ристић-Кангрџи* (речник) *допицање* (или *додиривање*) *овлаш* (аустриски). У медицини означава *замотуљак вате* причвршћене обично на металној жици која је провучена слободним крајем кроз запушач од плуте (*pila*

¹⁾ Medicinski rječnik (njemačko-latinsho-hrvatski). Zagreb 1913.

²⁾ Medicinski rječnik hrvatskoga i njemačkoga jezika. Zadar 1919.

(*fascias*) ad attigendum], помоћу чега се додирне оболело место (напр., од дифтерије), па се затим оно што је прионуло за вату даље испитује. Вероватно је ова реч направљена од *брисаши*, и од речника налази се само у Ристић-Кангрину, у једном и другом, с акцентом *брѷс*.

Од глагола *брисаши*, као ни од других глагола изведених од овога префиксима, не постоји именица овога типа. Она је необична по свом облику и не потсећа на реч с којом би требало да стоји у вези, те ме је више лекара уверавало да је то страна реч! Дакле, она иде међу рђаво направљене термине. Можда би се онај део што се узима с оболелог места могао назвати *убрисак* или *обрисак* (од *убрисати*, *обрисати* као *упљувак*, *испљувак* и сл.), а штапић (жица) с ватом *брисалица*¹⁾. Тако би се *брисалицом* узимао *убрисак* (сада се и једно и друго зове *брис*).

44. — *Гудећи кркор*. — При прегледу болесника, напр. оболелих од срца и плућа, чују се шумови који су у науци названи *rhonchi* (од грчког *ῥῶνχος* = хркање, крхање, хрпац) нем. *Rasselgeräusche*, фр. *râles*. Ту врсту шумава различито називају. А. Игњатовски²⁾ их назива *шушњеви*, а В. Вулетић³⁾: *хрѷци*, *шушњеви*, *нузшумови**), *проѷрашни шумови*). Ови шумови могу бити различити и једни од њих се зову *rhonchi sibilantes* (нем. *pfeifende Rasselgeräusche*); њих А. Игњатовски назива *звиздави* или *сѷругави шушњеви*, а неки писци називају ову врсту шума *гудећи кркор*.

Код Вука нема речи *кркор*, али има *кркорење* и *кркориши*, као деминутив од *кркшање*, *кркшаши*; и код ових речи упућује В. на *кркљање*, *кркљаши*. Ристић-Кангра (Речник) објашњавају *кркор* са *Rasselgeräusch*, *röchelndes Gebrause*,

¹⁾ Рјечник ЈАК. има *brisaљка* с примером из М. Ђ. Милићевића... брисаљка иде да те убрише*.

²⁾ Клиничка семиотика, 204, 209. Београд 1929.

³⁾ Metoda fizikalnog pregleda, 48 i d. Zagreb 1950.

*) Реч *нуз* је провинцијализам (в. НЈ, IV, 285, 1926.). Отуда су речи: *нузѷрѷсторија*, *нузѷпроизвод*, *нузшум* двоструко неисправне: германизми су и имају у првом делу покрајинску реч *нуз*. Иначе се те речи правилно преводе: *сѷоредна ѷрѷсторија* (*Nebenraum*), *сѷоредни ѷроизвод* (*Nebenprodukt*), па, према томе, треба рећи и *сѷоредни* (пропратни) шумови.

а *кркорене*, *кркориши*, *кркшање* упућују на: *кркљање*, *кркљаши*, *кркорене*; у Нем.- српскохрв. р. под Raasselgeräusch дају само *крчање* (медицина).

Реч *кркор* је провинцијализам, рђаво звучи и својим значењем — *кркљање*) далеко је од макоје врсте шумова који се могу чути при обољењу плућа ила срца.

Реч *хрџац*, коју на прво место ставља В. Вулетић; обично се говори само у вези са *самршнички*, а *шушањ* значи код Вука само опало лишће (Рј.), али у великом делу нашег народа та реч значи и *шум*.

Гудеши ни у свом правом, ни у пренесеном (Ко истину гуди, гудалом га по прстима бију — Вук, С. н. пословице, 153, 1933), ни у значењу када означава „пуцњаву топова која се чује из далека“ (пушке прште, а топови гуде... Вук С. н. песме IV, 217, 1932.), нема везе с речју *sibilans* ни са врстом шумова које она ближе одређује, а да не говоримо о прилошком облику *гудећи* који је употребљен као придев. Отуда је *гудећи кркор*, и једним и другим својим делом, типичан пример за рђав термин.

У граматичи се гласови који се називају *сибиланши* (од *sibilans*) означавају нашим речима *пискави* или *шуштави*, па би се и ови шумови могли називати *пискави* (*шуштави*) *шумови* (*шушњеви*), али Игњатовски *rhonchi honores* назива *пискавим* „*шушњевима*“. Стога треба усвојити неки од поменутих термина, а „*гудећи кркор*“ потпуно одбацити.

45. — *Болује на плућима, болује од плућа*. — У нашем језику каже се *боловати од нечега*: *болује од грознице*, од великог кашља, од тифуса; затим *болује* (*болестан је*) од главе, од желуца, од јетре, од плућа, од срца, од жучи итд. Германизам је *болује, болестан је, оболео је на плућима* (*erkrankt an der Lunge, an der Lunge krank sein*), па се, нажалост, ово све чешће чује. (вид. НЈ I, 62, 1933).

У вези с овим треба напоменути да се у нашем језику каже *лек од нечега*, а не *прошив нечега*: *лек од грознице*, од *шуберкулозе*, а не *лек против грознице*, против *туберкулозе* и сл.

46. — *Стреш* (*среш*), *вински камен*. — За чврст талог који се издваја у бурадима у којима се држи вино постоје народне речи: *стреш* или *среш* (код Вука: *стреш*, *стријаш*, *среш*, *сријеш*). У новије време неки писци буквално преводе немачку реч *Weinstein* као *вински камен*, *вински каменац*. Међутим, народна реч *стреш* (*среш*) усвојена је као термин од стране наших писаца свих стручних дела.

Погрешно је реч *стреш* употребљавати за камен који се хвата на зубима, *зубни камен*, јер је *стреш* хемиски *кисели калијум-тартарат*, *зубни камен* је претежно *калцијум-карбонат*.

Исто тако је погрешно камен који се ствара у нашим судовима при кувању или који постаје око извора минералних вода назвати *каменац*, већ треба просто рећи *камен*¹⁾.

47) — *Тер*, *кашран*. — Сви писци како стручних тако и нестручних дела употребљавају нашу реч *кашран*. Некипут се чује у говору, и срета у штампи, немачка реч *Teer* (*Тер*), која значи *кашран*, па се чак први придев *шерни* (*напр, шерна харџија*) место *кашрански*: *кашранска* (*кровна*) *харџија*.

47. *Дрвовина*, *стакловина*. — Дрво различитог дрвећа састоји се углавном од *целулозе* и *лигнина*. Место научног термина *лигнин*, који постоји у свим језицима, скована је реч *дрвовина*. Неки писци употребљавали су ову реч и у значењу: *дрво*, *целулоза*, *дрвена каша* за *прављење харџије*.

Стакловином се назива, иако ређе, *стопљена маса* од које се прави *стакло*.

Речи овако изведених и са значењем које се овим двома речима придаје скоро и нема. Једини нама познати пример ове врсте био би *кошловина* који наводи Ђ. Поповић²⁾, а одатле и Ак. Рј., са значењем *бакар*, *мјед*. Она се, по њему, говори у Далмацији. Ристић-Кангрџа (у Речнику) преводје је са *Kesselmaterial*. У првом случају ова реч би означавала

¹⁾ Наставком — *ац* леца граде називе "кликера" према материјалу од којег су направљени: *каменац*, *стакленац*, *гвозденац*, *оловац*, *земљанац*, *мермерац*, *гибсанац*, *гуменац*, *крбенац* (од крпе), *вошћанац* (од воска) *воденац* (бистар и провидан као вода) итд.

²⁾ Познавање робе. Београд, 2852.

одатле и Ак. Рј., са значењем *бакар*, *мѣд*. Она се, по њему, говори у Далмацији. Ристић-Кангрга (у Речнику) превод је са *Kesselmaterial*. У првом случају ова реч би означавала сам метал (бакар) од којег се праве и котлови, а у другом материјал од кога се граде котлови, а тај материјал, наравно, не мора бити од бакра. Према томе, дрвоина би могла значити оно од чега се састоји дрво, а стакловина оно од чега се састоји стакло. Дрво је, као што је поменуто, углавном састављено од *целулозе* и *лигнина*, а стакло, према врсти, од већег или мањег броја различних састојака. Дакле, оба ова неологизма не могу одговарати значењу које им се даје, а с друге стране су потпуно непотребни.

48. — *Камфоровац*, *каучуковац*. — Овако неки писци називају дрвеће из којег се добива камфор или каучук.

У нашем језику не постоје различне речи за воћке и њихове плодове (јабука, трешња, шљива, крушка, орах, бадем итд. значе дрво и плод), као што је то у немачком (*Apfelbaum* и *Apfel*) или у француском (*poirnier* и *poirne*). Мало је изузетака у овом погледу: глог и глогиња (мада се каже и јести глог), дрен и дрењина, леска и лешник, маслина и маслинка, (говори се маслина и за плод), дуд и дудиња (али *мурва* значи дрво и плод). Кад се каже јабуково или шљивово дрво... онда то прво означава дрво од јабуке, шљиве, крушке... за израду нечега или за неку другу употребу. Такво се дрво још назива: јабуковина, шљивовина, крушковина, буковина... У неким случајевима присвојни придев изведен од дрвета или воћке, уз именицу дотичног дрвета или воћке, означава такође то дрво или воћку:

Расло дрво бадемово танко високо

(Вук, С. н. п. I, 409, 1932)

И на софи дрвце бадемово,

На граници тица севдалија

(Вук, С. н. п. I, 184, 1932)

Пред кућом јој бадем дрво расте

(Вук, С. н. п. I, 331, 1932)

Ко посјече свето дрво маслиново? — упитао је командир једне чете, пореклом Херцеговац, своје војнике при опсади Скадра 1912 г., кад је видео посечену маслину.

Шта имаш од воћа? — Некаквих двадесетак шљивових дрва (дрвета), одговараће често прост човек из народа на горње питање. Каже се тако исто: воћњак од стотину шљивових дрвета (или од стотину шљива).—

Према Вуку именица изведена од придева неког дрвета наставком *-ац* значи штап или колац: брезовац, брестовац, буковац, вишњовац, глоговац, дреновац, јабуковац, јасеновац, трашњовац, трсковац (штап од бамбусове трске), храстовац, церовац, шљивовац итд.

У новије време крушковац, напр., значи и ликер од крушака.

На основу изложенога јасно је да *камфоровац* и *каучуковац* не могу означавати дрво, већ једино у духу нашега језика колац или штап од тога дрвета. Кад је то потребно може се само рећи *камфорово* или *каучуково дрво*, а горњи начин прављења имена за егзотично дрвеће уопште не долази у обзир.

49. — *Трожилни гајџан, шрожични гајџан.* — За спровођење електричне струје обично се употребљавају бакарне жице, које могу бити различне дебљине. Место једне бакарне жице често се узима читав сноп танких жица. Било да се узме једна жица или сноп танких жица, оне се изољују каучуком или неким другим погодним изолационим материјалом, па се обично још обложе свилом, памуком, каучуком (гумом) и др. Две, три или више овако изолованих жица и заједно састављених називају се *гајџан* (електрични), нем. *Schnur*, а ако се налазе у гуми или неком другом пластичном материјалу (олово, пластичне масе), онда се назива *кабао* („кабло“, „кабал“, нем. *Kabel*, фр. *câble*). Гајтан (кабао) који има три жице и који се обично употребљава за трофазну струју (за извесне циљеве може имати и више жица) назива се *шрожични гајџан*. У новије време такви гајтани (каблови) називају се *шрожилни гајџани*.

Реч *жила* је назив за одређене органе код биљака, животиња и човека (нем. Wurzel, Ader, Nerv, Sehne), а у пренесеном значењу употребљава се у народу за воду и за руду (водена, рудна жила), али се и овде обичније каже *жица* (водена, рудна жица). Сматрамо да је термин *шро-жични гојшан* бољи него *шрожилни гајшан*, јер јасније изражава и тачније одређује појам о коме је реч.

50. — *Расшворак, расшворена сушшанца*. — За раство-рену супстанцу у неком растварачу постоје у енглеском језику два термина: *dissolved substance* и *solute*. По угледу на ову другу реч (*solute*) један наш писац направио је реч *расшворак*, који би требало да означаи оно што и енглеска реч *solute* и да слично њој стоји у вези с нашим стручним терминима *расшвор* (енгл. *solution*) и *расшварач* (енгл. *solvent*).

Речи што постоју наставком -ак од основа које се налазе у именицама мушкога рода имају деминутивно значење или су то речи одмила или значе нешто мало, ситно: *везак* (вез), *гласак* (глас), *дарак* (дар), *ђаволак* (ђаво), *залогајак* (залогај), *иверак* (ивер), *класак* (клас), *коренак* (корен), *лисшак* (лист), *мравак* (мрав), *пршшенак* (прстен), *прушак* (прут), *редак* (ред), *синак* (син), *скорац* (скор), *сршак* (срп), *шрунак* (трун), *хладак* (хлад), *црвак* (црв), *часак* (час), *чунак* (чун), *чуперак* (чупер) итд.¹⁾ Тако би реч *расшворак* имала овакво значење.

Ми смо питати неколико наставника српскога језика као и неколико наставника хемије и физике, што би реч *расшворак* могла значити. Сви су нам одговорили да једино може имати значење деминутива од речи *раствор*. Ова реч нема, дакле, везе са значењем које би јој требало дати, те спада у ред *промашених термина*²⁾

¹⁾ Исп. Р. Бошковић, ЈФ XV, 95 (1936).

²⁾ Кад је већ аутор хтео да гради реч која стоји у вези с нашим терминима, он је могао, по аналогiji са *зашвореник* (*зашвор*, *зашварач*), начинити *расшвореник* (*расшвор*, *расшварач*), ма да ми сматрамо, и ако би ова реч формално била добра, да ни то не би био срећно нађен термин па је не бисмо ни препоручивали.

Код нас нема потребе за сличним термином, а ни у Енглеској ни у Сједињеним Америчким Државама сви писци не употребљавају реч *solite*, чак ни у аналитичној хемији, а у осталим областима хемије скоро искључиво се налази термин *dissolved substance*. Слично је и код Немаца, чији је језик погодан за грађење нових речи. И они кажу: *gelöster Stoff* (*gelöste Substanz*) или *das Gelöste*. Сви наши писци употребљавали су досад и сад употребљавају термин *расшворена суйстанца*, што је један доказ више да предложени неологизам, који употребљава једино његов аутор, није добар.

51. — *Свињогојство, свињарство, гајење свиња*. — Раније су постојале рђаве кованице *живиногојство* и *марвогојство* (*Viehzucht*) место наше народне речи *сшочарство* (Маретић, ЈС), а сада је допрла до нас још једна неукусна кованица — *свињогојство* (*Schweinezucht*), која је начињена према немачком и употребљава се место наших термина *свињарство, гајење свиња*. Чак неке продавнице прерађевина од свињског меса у Београду носе натпис „Свињогојство“!

52. — *Губар, главоња (гусеница)*. — Као што је познато женке различитих лептирова снесу јаја из којих се излегу ларве које се зову *гусенице*, а гусенице се затим претварају у лутке из којих излазе одрасли лептири. Гусенице су велике штеточине. Неке од њих хране се поврћем, неке лишћем и пупољцима воћака и другог дрвећа, неке лишћем различитих других биљака итд. Једна од гусеница која наноси највеће штете хранећи се лишћем и пупољцима воћака, храста, бреста, тополе и др. назвата је *губар* или *главоња* (*Lymantria dispar*). Како су ова имена постала, може се закључити из следећег.

Лептирица гусенице снесе јаја у гомилицама на дрвећу и покрије их длачицама које скида са стражњег дела трупа. Те гомилице личе на гљиву која се код нас зове *шруд* или *губа*, те је отуда постала у немачком реч *Schwammspinner* (*Schwamm* — труд, губа; *Spinner* — преља). Наша реч *губар* није адекватна овој немачкој, која јој је служила као узор.

Губа значи (Рј. ЈАК.): а) гљиву коју већина нашег народа зове *шруд* (у Вука постоји једино ова реч за ту гљиву), б) опаку болест која се научно назива *лејра* (код Вука се налази једино ово значење речи *губа*), в) њебе (од маџарског *guba*, уп. губер).

Губар према Даничићу (Рј. ЈАК.) означава човека који по шуми купи губу (гљиву), па после продаје (с ознаком да се говори у Тужинама, селу у Хрватској). Стога је код нас тешко довести у везу реч *губар* с гусеницом која спада у највеће непријатеље воћака и шума. Чак писац једне зоологије, пре Другог светског рата, говорећи о огромним штетама које причињава ова гусеница, вели да јој и име отуда потиче. Очеvidно, он је мислио на страшну болест губу која је некад чинила велику пустош међу људима, па је закључивао да је из те речи изведено име за ову гусеницу.

Гусенице о којима је реч кад се излегу имају, према своме телу, велику главу, због чега су добиле име *главоња* и ова је реч усвојена као стручни термин у „Зоолошкој терминологији и номенклатури“ (Београд, 1932).

У једном месту у Србији народ ову гусеницу зове *џомор*, што би опет указивало на паралелу између *џомора* становништва услед великих епидемија и пустошења која ова гусеница наноси воћу и дрвећу.

Реч *гусеница* позната је у читавом нашем народу и налази се у свим речницима. То је опште име као што је опште име, напр., скакавац, комарац и др., па као што се каже борба против скакаваца, комараца, довољно је рећи и борба против гусеница. Кад је пак потребно рећи у популарним списима, предавањима за народ и у дневној штампи на коју се гусеницу (лептира) мисли, онда треба наводити и њено ближе име: *гусеница главоња*¹⁾, а реч *губар* као стручни термин треба избегавати.

¹⁾ У зоологији су дата посебна имена за различне лептире и гусенице као што постоје различна имена и за скакавце. Ако за то нема народне речи, онда се различне врсте означавају научним (латинским) именима, или се према тим именима у духу језика граде наша или се општа имена ближе одређују (напр. скакавац: *џолски*, *зелени*; комарац *малари-чар*; *лејтир жушојрба*, *лејтир кудусар*, итд.).

53. — Увид. — Маретић (Језични савјетник) каже за ову реч да „може поднијети“; напр., записник је изложен члановима на увид.

Немачка реч *Einsicht* (енгл. *insight*), па, према томе, и „увид“, има више значења. У примеру наведеном од Маретића „на увид“ значи: на преглед, на разгледање, на упознавање. У примерима који се често чују: да имам „увид“ у ту ствар значи: да имам слику о тој ствари, да упознам ту ствар, да добро разумем ту ствар [*Einsicht von etwas nehmen (gewinnen)*] он нема „увида“ у ту ствар (нем. *er hat (besitzt) keine Einsicht in dieser Sache*), он не увиђа (или он не разуме) ову ствар; може нам дати далеко бољи увид о томе како су изгледали... — ... много бољу слику (претставу) о томе...; „увид“ у његово пословање — преглед његова пословања; на увид и одобрење — на преглед (увиђај) и одобрење итд. Дакле, она може значити: преглед, слика, претстава, увиђај, углед, поглед, објашњење и др. Сама реч као и примери у којима се најчешће употребљава су германизми и одају непознавање тачног значења те речи или израза с том речју, те, према нашем мишљењу, „не може поднијети“.

54. — Ушур, ујам. — Прва реч нам је дошла преко Турака (арапски *ушур* значи *десетшак*), и друга је наша народна реч. У нашим законским прописима још пре Другог светског рата узета је реч *ушур*, па се тако и сада узима. По себи се разуме да ту реч, која је одомаћена и постала наша, не треба „протеривати“, али кад треба чинити избор, онда је боље узети народну реч *ујам*, која исто значи и која је лепша од прве.

55. — „Плацкарта“. — У биоскопима, на игралиштима итд., места могу бити нумерисана и без ознаке. У овом другом случају сваки онај који узме карту за одређену серију места или за одређену класу, може сести ма на које празно место. У првом случају купљена карта има ознаку (нумер, број) неког места и може се сести само на оно место који има исти број као карта, па се често нарочито истиче:

места су нумерисана — да би публика унапред знала да само таква места (седишта) постоје. Карте за таква места називају се немачки *Platzkarte*.

У возовима су места нумерисана, али не карте, па се са купљеном картом може сести на свако слободно место у класи за коју је карта узета. Међутим и овде се може место осигурати, ако се раније, обично један дан унапред, поред купљене карте, доплати још нека одређена сума. Такво место или седиште назива се *резервисано место* или *седиште* [нем. *reserviertes Platz*; фр. *place réservée*, *place louée*, *place retenue*; енгл. *reserved seate (place)*].

Од пре неколико година код нас постоје возови у време лета за које се узимају само „плац-карте“. Место ове немачке речи (*Platzkarte*) треба рећи: *резервисано место* (седиште), карта за резервисано место, јер су у тим возовима места стварно резервисана самом куповином карте.

В. М. Миховић

РЕЧИ ИЗВЕДЕНЕ ОД ОСНОВЕ МАГНЕТ

Низ чланака под насловом О неким стручним називима од професора Мићовића (Наш језик, 3—4, 5—6, 1952), сведоче о потреби коју осећају стручњаци разних грана природних и техничких наука да се баве и питањима језика, питањима која им се, нарочито при писању, често намећу и понекад их у том раду задржавају. Треба поздравити овакве расправе у Нашем језику, нарочито ако би их давали стручњаци, сваки за своју ужу област. На тај начин умножавала би се грађа на основи које би лингвисти добили тачнију слику потреба које културни напредак, научне и техничке новине и проналасци намећу сваком језику, па и нашем.

Проф. Мићовић изнео је своје мишљење о извесном броју стручних назива из разних области; у већем броју случајева његово мишљење је оправдано и корисно. Али има случајева о којима се мора још говорити. Овде желимо говорити о предмету који он расправља у 29 тачки свога чланка.

У тој тачки проф. Мићовић расправља о речима изведеним од основе „магнет“: *(на-)магнетистици*, *(на-)магнетен*, *магнетенење*, *магнетшан*, *магнетшност*, које је потписани, изгледа, први употребио и употребљава у својим списима. Мишљење проф. Мићовића да су те речи „непотребни и сувишни неологизми“ и њихово увођење спада у „неоправдани и сасвим излишни пуризам“.

Проф. Мићовић залаже се за досадање називе: *(на-)магнетистисаши*, *магнетистисање*, *магнетизам* и као оправдање наводи: да се те речи употребљавају већ сто година, да су се „одомаћиле“ као што су се одомаћили и наставци помоћу којих су изведене.

Проф. Мићовић наводи неколико реченица Ђуре Даничића и покушава да у њима нађе поткрепљење своме гледишту. — Међутим, баш из тог навода види се да је Даничићево мишљење управо супротно. Одиста, из Даничићевог написа једино се може извести закључак да нам је реч *магнешисаши*, „ако јој форма и није чисто српска, ипак много ближа него латинско-немачка *магнешизираши*“.

На првом месту јасно је да Даничић сматра да облик *магнешисаши* није чисто српски. Он изрично каже: „српски би може бити најчистији било *магнешииши*“.

Кад се тиче поређења између *магнешисаши* и *магнешизираши*, који се изрази и данас још много употребљавају, из наведене Даничићеве реченице можемо извести само ово: *магнешисаши* је „много ближе“ оним срединама у којима је био јачи утицај грчке културе; оним пак у којима преовлађује немачки утицај „много ближе“ је *магнешизираши*.

Ове речи потекле су од људи школованих, који су се под утицајем страних језика привикли на такве облике, стране основним законима о грађењу речи Вукова народнога и књижевнога језика.

Залагање за један или за други облик нема за сврху истинско чување чистоте језика, него је просто свесна или несвесна одбрана навика извесне средине. То је један од примера многобројних неслагања међу нашим школованим људима, као последица разлике у претрпљеном страном културном утицају. — Вратити се, кадгод је могућно, законима народнога језика, значи смањити број неслагања међу нашим људима. А за то никад није касно, ни после сто година.

Ако речи са наставком *-иса* и *-ира* има у говорноме језику грађана, ако их има и у књигама — а има их и сувише и биће их све више ако се продужи ићи путем на који нам овде указује проф. Мићовић — треба најпре, као Даничић, признати да им „форма није чисто српска“; треба бити свестан да је то једно од зала које снажни дух народнога језика још није стигао да искорени. А затим, треба се радовати кад им се нађе добра и чиста замена.

Тумачећи и наведени став, проф. Мићовић каже: „Даничићево „најчистије“ значи: било би најправилније *ако је шакве облике могућно извесити од позајмљених речи*“ и тиме изражава сумњу о исправности речи изведених од основе *магнетиш*. — Колико је та сумња оправдана, може се видети из ових примера речи изведених на исти начин од позајмљених и народних основа:

креч	кречити	кречен	кречење	кречан	кречност
челик	челичити	(о-)челичен	челичење	челичан	челичност
со	солити	сољен	сољење	слан	сланост
мрс	мрсити	(о-)мршен	мршење	мрсан	мрсност
облак	(на-)облачити се	(на-)облачен	(на-)облачење	облачан	облачност
плод	плодити	(о-)плођен	плођење	плодан	плодност
темељ	темељити	(у-)темељен	темељење	темељан	темељност
магнет	магнетити	магнетен	магнетење	магнетан	магнетност

Кад поред овако чврстог ослонца у Вуковом народном и књижевном језику имамо још и Даничићеву напомену да би „српски може бити најчистије било *магнетиши*“, онда се заиста можемо радовати што је речима на *иса-* и *ира*, бар у овом случају, нађена добра и чиста замена.

Као што проф. Мићовић покушава да у име навика извесне средине брани „одомаћене“ речи на *-иса*, исто тако ће се из друге средине наћи људи који ће бранити речи на *-ира*. У оправдање свога гледишта проф. Мићовић наводи речи „мирисати“, „манисати“, „мајсторисати“, „регулисати“. Он би хтео да старим грешкама правда нове. Куда то води може се појмити кад се узме у обзир да се у говорном језику извесних средини чују речи: „живцирати се“, „лудирати се“, „преконосирати“,... Опасан би био закључак да таквим речима, зато што су се овде или онде „одомаћиле“, не треба тражити замене које су у духу народнога књижевнога језика.

Уосталом мишљење проф. Мићовића о томе како треба извести речи од основе магнет већ сада је у приличном за-
кашњењу. Речи *магнетиши* и *магнетење* сасвим су се одомаћиле у говорноме језику и писаним радовима наших електротехничких стручњака, којима су те речи управо највише и потребне. Да наведемо примере: В. Ђ. Јовановић у другом издању свога дела Основни закони електрици-

тета, 1948, делимично, а у делу Електротехника III, 1951, потпуно је прихватио речи *магнетисти* и *магнетeње*. У делу Електричне машине од Лившица, књ. I, 1950, књ. II, 1949, књ. III, 1950, преводиоци су свуда употребили облике *магнетисти* и *магнетeње*. На те облике већ су навикнуте многобројне генерације студената и електроинжењера.

Проф. Мишовић изјаснио се против речи *магнетисти*, *магнетeње* итд. и огласио их за „непотребне и сувишне неологизме“ и за „неоправдани и сасвим излишни пуризам“. Позната нам је честа употреба тих израза, а знамо и за њихову неумесну примену. Сматрамо да је ово лично мишљење проф. Мишовића и да је било потребно да изложимо и своје.

В. В. Петровић

ПРИЛОГ ГЕОГРАФИЈИ НЕКИХ НАШИХ РЕЧИ

Можда ни у једној језичкој области географски моменат није од толиког значаја као што је то случај са нашим речима „балканског“ порекла. Једна иста страна реч могла је продрети у јужнословенске језике, на пример, из талијанског или из турског језика, и каткада је само географски моменат у стању да о пореклу пресуди (исп. у Истри *букал* „бокал“ из талијанског језика и у Бугарској *букал* „id.“, које је дошло од Турака, преко турског *bukal*, „id.“ С друге стране, има и занимљивих словенских речи које су постале општебалканске.

Нажалост, баш речник наших *источнијих* области (нарочито Србије), које су у тесном додиру са другим балканским језицима, врло слабо је познат; док су западније области релативно добро заступљене, на пример, у Рјечнику Југославенске академије. Зато сматрам да неће бити некорисно ако овде изнесем нешто таквог материјала из своје збирке балканских речи у нашем језику. Како ће се видети, тај материјал ће — поред осталог — понегде допустити да се између западних области нашег језика, са једне стране, и других балканских језика, са друге, утврди мање или више компактна површина на којој се извесна реч употребљава.

1. бурдељ

На Балкану ова реч значи „колиба, земуница“ и сл. (в. Мајер-Липкеа REW, s. v. *bord* и Младенова, ЕПР, s. v. *v. борде*, бурдел). За овакво значење и употребу у нашем језику има доста потврда.

Имамо: *бурдељ* — „земуница“ у Врбовцу у источној Србији (СЕЗб XXIX, 25); у Тимочкој Крајини *бурдељ* значи „колиба закопана у земљу“ (Д. Пантелић, грађа САН), у „околини Београда“ — то је „врста привремене куће“ (Р. Николић, СЕЗб II, 1207), у Лепеници опет „земуница“ (Т. Радивојевић, СЕЗб XV, 123), у Грузи „укопана старинска кућа“ (М. Драгић СЕЗб XI, 178), у Ресави опет „земуница“ (Ђ. Мелентијевић — грађа САН). И. А. Васиљевић (у грађи САН) даје значење „земуница“ за Сврљиг, Пирот, Ниш, Грузу и Надибар. Међутим у Rj.ЈАк. налазимо нешто друкчије значење: „колиба“ уопште — са напоменом да се говори у Србији. У западнијим нашим крајевима значење је блиско, али не и идентично са овим: у околини Ужичке Пожеге *бурдељ* значи „тескобна кућица“ (Д. Лапчевић), у Зеници значи „мала нечиста соба“ (Д. Поповић), у Мостару „собица, мрачна остава“ (све из грађе САН).

Како се види, велика територија на којој се реч *бурдељ* употребљава — наслања се на област бугарског и румунског језика, где реч такође постоји (исп. буг. *бурдел*, рум. *bordeiu* — и то у истом овом значењу. То значење је познато и западним романским језицима (Мајер-Липке, 1. с.); али у талијанском језику *bordello* има већ промењено значење, и са тим значењем се у неким нашим крајевима јавља *бурдељ* примљено од Талијана (в. Rj. ЈАк., s. v.).

2. *жешџица*, *жамак*, *жмућка*

Проф. П. Скок је показао (ASPh, XXXV, 348 и Арх. за арб. ст. II, 134) како се словенско *жешџица* „сурутка“ широко распрострањено по балканским језицима, па и даље у мађарски језик; а затим је из румунског језика поново ушло у словенске језике, источне и западне.

Он с правом изводи реч од *жешџи* (које налазимо у *сажешџи*, *сажимаџи*)¹. Од истог корена, само са другом основом, налазимо у нашим планинским крајевима још неколико речи. У Водицама у Истри имамо *жамак* — „свјежи, тек

¹) Исп. у Дубровнику *жешџи* cf. циједити (Вуков Рјечник).

из котла извађени сир“ и *жамавка* — „у котлу преостало млијеко, кад се извади *жамак*“ (Ј. Рибарић, СДЗБ IX, 206). У Дробњацима, опет, налазимо реч *жмућка*, која значи „грудва качамака у коју се стави скоруп“ (Д. Бајић, грађа САН). У овим облицима имамо *ж(а)м-* које се иначе јавља у презентској основи, исп.: *са-жмем* и сл.

3. *комбос*(ш), *комбус*

Вуково *комбосш* „врста јела од куваног купуса“, изводи Rj.ЈАк. (s. v.) од старог немачког *kompost*, а ово је, опет, романског порекла. То, уосталом, прима и Бернекер (SEW, s. v. *kapusta*).

Међутим Младенов (о. с., s. v. *комбос*) изводи бугарски *комбос*, *комбус* од лат. *compositum*, али преко новогрчког.

Изгледа да би српскохрватски материјал пре говорио у прилог новогрчког порекла, баш због географских разлога. Осим Вукове потврде, на западу сам нашао само још *комбос* „чорба од киселог купуса“, у Херцеговини (Ј. Грђић-Бјелокосић, СЕЗБ X, 94); док је у источнијим крајевима реч врло раширена, па је добила и фигуративна значења. Тако имамо у Драгачеву *комбосш* „јело од купуса; рђав глас“, у Врању *комбос* „прекувано јело“ (М. Влајинац, грађа САН), на Косову израз *варен кај* [= као] *комбус* (Елезовић, о. с. I, 307), па онда: у Ресави *комбос* — „врева, сунгула, дар-мар“ (Ђ. Мелентијевић; Н. Даничић, грађа САН). А са овим може бити у вези и *комбујем* — „помешам љуту и меку ракију“, у источној Србији (М. Цветковић, грађа САН).

Осим у нашем и бугарском језику, реч се налази и у македонском: исп. *комбус* „зимница од паприка, парадајза и краставаца, туршија“, у Ђевђелији (С. Тановић, СЕЗБ XXXII, 256). А такође и у арбанашком језику налазимо *kombisht*, „кисела диња“ (Кордињано, Diz. alb. — it. e it. — alb., први део, s. v.).

4. ламња

У Rj.JAk. налазимо ламња „риба што је Јону пророка прогутала“ (Врањски округ), „нека хала што једе људе“ (Лесковац), Бернекер (о. с., s. v. *lamija*) узима да је реч дошла из новогрчког језика (*lamia*).

Реч је, истина, позната и романским језицима (исп. шпански и староталијански *lamia* „врста рибе“, талијански дијал. *lammia* „пожуда“ — Мајер-Липке, о. с., s. v. *lammia*); али географске прилике изгледа да дају Бернекеру за право — да смо је примили посредством Грка. Јер на западу наше језичке територије реч као да није позната; а на истоку поред наведених потврда налазимо и ову: ламња — „аждаја, хала“ у Моминој Клисурси код Алексинца (Д. Симоновић, грађа САН), па онда у македонском језику; ламја, ламња — „човекопрождрливо митско чудовиште“ (А. Таховски, Грчки зборови во македонскиот народен говор, Скопје 1951, s. v.), у бугарском лам, лами „змија“ Бернекер, 2. с.). Грчкога је порекла, уосталом, и арб. тоск. *lamijë* — „утвара“ (Г. Мајер EW, 231). Да ли промену *мј* у *мњ* треба приписати гласовним законима нашег или грчког језика, није поуздано (исп. у нашим говорима *земња* од *земја*, али н. грч. дијал. *lumn'a* поред *lamja*).

5. лос(ш)

Реч је забележена у нашем језику у косовско-ресавском и у призренско-тимочком дијалекту; а осим тога у македонском и бугарском језику. Исп. лос (ген. лосџа) — „стубац“ на Косову (Елезовић, о. с. I, 370), лос „округло дрво за преношење терета“ у Јагодини (Ј. Срећковић, грађа САН), „озиб“ у Врњцима (Љ. Стојановић, ASPH XXV, 218), лос — „полуга за дизање терета“ у Левчу (С. Мијатовић грађа САН), „тучак, ђускија“ у Врањском округу Rj.JAk., s. v.) „дрвена полуга“ у Сретечкој Жупи (М. Симић), „мот, ка којом се диже воденични камен“ у Пчињи, „велики пијук“ у Нишу (све грађа САН). Исп. у макед. јез. лосџ — „полуга“ у Ђевђелији (С. Тановић, СЕЗб XL, регист.), у Га-

личнику (А. Белић, Галички дијал., 171; он даје мн. *лосѠви*); у буг. јез.: *лосѠ* — „полуга, реса“ (Младенов, о. с. s. v.).

Иако се обично ова слов. реч (арб. *llos, los* — „полуга, подупирач“ — Кордињачо, о. с., 26'; Г. Мајер, о. с., 249). изводи из грчког *lostos* „полуга, мотка“, Младенов мисли да је она стара словенска реч, коју су од нас примили Грци, а не обрнуто (он слов. *lost* изводи од претпостављеног *lat-t-os*, са којим би било у вези нем. *Latte* итд.). Али географско простирање њено само у неким јужнословенским језицима — и само у источнијим областима Балкана — не подупире ово његово схватање. Међутим арбанашко *llos* и *los*, без крајњег -t, вероватно су Арбанаси примили од нас, без обзира на првобитно порекло ове речи (исп. горе *лос* м. *лосѠ* у нашим говорима). За то би говорила чињеница да се *llos* говори и на југу, у тоскиском дијалекту, док је отпадање крајњег -t особина само неких североисточних гегиских говора (в. Јокла, Бел. зборн. I, 45; Таљавинија, *Le parlate albanesi di tipo ghego orientale*, у зборн. *Le terre albanesi residenti I, Kossovo, Roma 1942, 64*).

6. *ѡирон*, *ѡирун*, *ѡерун*, *ѡинур*, *ѡињур*

Rj.JAk. бележи *ѡирун* „виљушка“ код Вука, из Даничићевог речника, затим из народних говора у Истри и на Рабу. У истоме значењу Rj.JAk. налази у Пољацима *ѡерун*, код Каванѡина *ѡирун*, а у Винодолу и Буковици (Далмација) — *ѡињур*.

Реч се, међутим, јавља и другде: *ѡирун* (у истом значењу) налазимо у источној Херцеговини (Д. Вушовић, СДЗБ III, 39) и у Црној Гори (М. Стевановић, ЈФ XIII, 27).

У источној Србији, само са нешто друкчијим значењем, налазимо *ѡирон* — „гвоздена кука којом се углављује труп у стругари“ (Тиоштица у тимочко-лужничком крају, А. Белић, Дијал. ист. и јуж. Србије 356).

Rj.JAk. за типове које налазимо у нашим западним крајевима узима талијанско порекло (исп. млет. *piroп* — „виљушка“); а за *ѡирон* које Белић наводи из источне Ср-

бије вели да је „постања тамног“. Међутим облик, а вероватно и значење, србијанске речи допушта етимолошку везу са Вуковим, црногорским, херцеговачким и приморским облицима. Само би значење, „кука“ и сл. било примарно, а одатле је лако било да се развије „виљушка“. Србијанска реч, у осталом у вези је и са *џирон* — „клин“, које налазимо у македонском језику (око Солуна, А. Таховски, о. с., s. v.); у бугарским трачким говорима налази се такође *џирон*, али овде поново у значењу „виљушка“ (А. Mazon, *Contes slaves* ..., Paris 1923, 134). А бугарски се облик изводи од н. грч *piruni* „id.“.

Друго је питање: има ли непрекинуте територијалне везе у употреби ове речи у нашим западним крајевима, са једне, и нашим источним крајевима, са друге стране. То је засад тешко рећи, или свакако је реч позајмљена и од Талијана и од Грка. У осталом се између словенских источних и западних области увлачи арбанашка територија где се такође говори *piruni pirŭ* „виљушка“. Реч су од Грка примили (у значењу „клин“) и румуни: *piroană* (в. Мајер-Липкеа, о. с., s. v.). Иначе је познато да је исходна тачка старогрчки, одакле је ушла и у латински језик.

7. Фурка, вурка, урка

Реч се налази у источној и јужној Србији.

У Зоруновцу (ист. Србија) *вурка* значи „преслица са преседластом котаричицом на врху око које се увија кучина“ (грађа САН); у Сврљигу и Пиротском округу *вурка* је: а) „преслица“, б) „кудеља“ (А. Васиљевић, грађа САН). У крају око Тупижнице *фурка* је „бојено округло дрво, округла кудеља“ (П. Милошаковић, грађа САН). У Лесковцу је *вурка* опет „врста преслице са нарочитом направом на врху“ (Д. Остојић, грађа САН). По сведочанству М. Стојановића (Зб. пр. за позн. Тим. кр. III, 96) у тимочком крају *урка* значи „кудеља“, а реч се употребљава и у фрази *Гледај си уркаша* — „гледај свој посао“, „не мешај се у ствари које те се не тичу“.

То је, како је познато, ромњнска реч. Осим нашега језика налазимо је и у македонском језику у облицима: *фурка*, *вурка* (Белић, Гал. дијал., 249; Васиљевић, Јуж. Ст. Срб., 297), а такође и у бугарском језику: *фурка*, *вурка*, *урка*, *хурка* (Бернекер, о. с., s. v. *furka*, Младенов, о. с., s. v. *фурка*).

Иначе се налази у румунском: *furcă* у новогрчком: *furka* и у арбанашком језику: *furkë*. Словенским језицима морала је доћи делом од Румуна а делом од Арбанаса. с обзиром на важну улогу преслице у сточарском животу (K. Sandfeld, *Linguistique balkanique...*, Paris 1930, 62).

Реч у нашем језику има два значења: а) „преслица“, б) „кудеља“ (а исто је тако и код Македонаца; исп., напр., С. Тановића у СЕЗб. XL, рег.). Исто двојство се налази и у нашој речи *кудеља* (в. Вуков Рј., s. v. *кудјеља*). Код *фурка* итд. старије је значење „преслица“, како излази из тал. *forchetta*, фран. *fourchette* — „виљушка“ (преслица је виљушкастог облика); одатле се развило значење „кудеља [на преслици]“. Код речи *кудеља* имали смо супротан развитак значења. Али како између *фурка* и *кудеља* постоји по значењу паралелизам, јасно је да је и у њиховом развиту било међусобног утицаја, иако је немогуће рећи где је цео процес отпочео.

И. Појовић

ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ

1. У *Цетињу* се сазнало да је устанак *отпочео*, према: Неколико другова умало је с *Цетиња*... итд. — У једном нашем листу ту скоро смо читали занимљив чланак о почетку устанка у Црној Гори 1941 године. Из тога чланка смо узели обе наведене реченице, које су језички занимљиве по томе што нам говоре о двојаком слагању облика акузатива, локатива и генитива с предлозима уз извесне глаголе који захтевају употребу ових падежа. Уз глаголе који означавају кретање у правцу неког места, односно који казују да се нешто налази или врши у некоме месту с обликом акузатива, односно локатива употребљава се или предлог *на* или предлог *у*, према томе да ли је то место на каквом узвишењу, на висоравни, на некој води или се не налази на таквом положају. Говори се: *Иде у Тишоград*, у *Никшић*, у *Колашин* и: *Живи: у Тишограду*, у *Никшићу*, у *Колашину*; или: *Иде на Жабљак*, на *Вирпазар*, на *Ријеку Црнојевића* (*Живи на Жабљаку на Вирпазару*, на *Ријеци Црнојевића*). У првome случају с одговарајућим падежима иде предлог *у*, а у другом предлог *на* јер места с именима из првих примера нису ни на каквом узвишењу нити на истоименој води, а места с именима из других су на узвишењу (*Жабљак*), односно на води истог имена (*Вирпазар* — на једном виру крај Скадарског Језера, а *Ријека Црнојевића* — на истоименој реци).

На исти начин, ако се означава одакле неко иде, одакле се креће или одакле потиче, уз падеж одвајања и померања, тј. уз генитив (аблативни) стоје предлози *из* и *са*. И то: предлог *из* уз генитив имена места чији облици акузатива и локатива траже употребу предлога *у*, а предлог

са уз генитив имена места с чијим облицима акузатива и локатива иде предлог *на*. Према томе, кад у реченици: *У Це̑и̑и̑ њу се сазнало да је уст̑анак већ ош̑почео* с локативом стоји предлог *у*, у другој би требало да се употреби предлог *из*, требало је, дакле, рећи: — *Неколико другова умакло је из Це̑и̑и̑а*. Или ако је исправније казати: *Неколико другова умакло је с Це̑и̑и̑а*, онда је ваљало рећи: *На Це̑и̑и̑у се било сазнало да је уст̑анак већ ош̑почео*, јер употреби предлога *у* с акузативом и локативом одговара употреба предлога *из* с генитивом; тамо, међутим, где се с прва два падежа слаже предлог *на*, с генитивом иде предлог *са*. А што се писац чланка из кога смо узели две горе наведене реченице није држао изложеног принципа — ово још није доказ да он нема осећања за правилну употребу, већ то говори да се уз падежне облике именице *Цетиње* у означеним случајевима употребљавају и предлози *у* и *на* (уз акузатив и локатив) и предлози *из* и *са* (уз генитив). Зато би било потребно утврдити шта је више за препоруку. Ово, међутим, није лако утврдити, али се може показати откуда уз падежне облике ове именице и једни и други предлози. Данас се говори и у *Цетиње*, у *Цетињу* и *на Цетиње*, *на Цетињу*, а тако исто: *из Цетиња* и *са Цетиња*. А не говоре и једно и друго само људи са стране већ и домороци. Ја сам недавно имао прилике да сâм чујем како и народ из непосредне околине Цетиња каже: *Да ђођем у Це̑и̑и̑е и Сад је дошао из Це̑и̑и̑а*, али још чешће: *Да сиђем на Це̑и̑и̑е и Јуче се враћио с Це̑и̑и̑а*. И управо се зато, по моме мишљењу, не може рећи шта треба препоручити. *На Цетиње* и *са Цетиња* је свакако старије. У своје време се само тако и говорило зато што је место *Цетиње* било на реци Цетињи која је извирала испод ловћенског крша, изнад села Бајица, и текла Цетињским Пољем, а понирала на дну тога поља испод саме данашње вароши. И сасвим је природно што су се уз одговарајуће падежне облике назива овога места употребљавали предлози *на* и *са*. Слагање баш ових предлога с облицима акузатива (и локатива), одн. генитива остало је у употреби и после нестанка реке Цетиње још задуго, све до данашњег

дана. Али, будући да те реке више одавна нема, а само Цетиње је, иако на надморској висини од преко 600 метара, са свих страна окружено брдима, — сасвим је природно што је то довело до употребе (предлога *у* и *из*) какву данашњи положај Цетиња захтева. Ми смо ипак за традиционалну употребу јер је она; несумњиво, још чешћа и обичнија у говору народа самог Цетиња и околине. Ипак то не искључује вероватноћу да ће употреба оне друге везе, тј. везе акузатива (одн. локатива) и генитива с предлозима *у* и *из* постајати све чешћа, па можда наскоро и потиснути употребу ових падежа с предлозима *на* и *са*.

А без обзира на то колико ће се уз именицу *Цетиње* још држати у употреби и једни и други предлози и кад ће једни од њих у овоме примеру нестати, док се употребљавају и једни и други, мора се пазити да иде паралелно употреба предлога *из* (уз генитив) с употребом предлога *у* (уз акузатив и локатив), а употреба предлога *са* (уз генитив) с употребом предлога *на* (уз акузатив и локатив). Према томе, кад је већ казано: у *Цетињу* се сазнало... ваљало је речи и — *Неколико другова умакло је из Цетиња*, мада смо ми овде, како мало пре рекосмо, још увек за традиционалну везу: *На Цетињу се сазнало...*, каква одговара вези употребљеној у реченици: *Неколико другова умакло је с Цетиња*.

2. Тај народ је *толико ужаса преживео* и *Таман је сјео са својом чељад*. Иако се понегде у народу радни придеви глагола овога типа употребљавају у означеном облику, тј. *са је испред крајњег о*, они су свакако чешћи у облику *преживео* и *сио*. Ипак се писци код којих су горње две реченице забележене нису овде морали повести за сопственим осећањем језика, другим речима — нису они морали такве ове облике понети из свог матерњег говора, него су их пре употребили зато што су их такве конструисали угледањем на остале облике у којима на крају основе имамо је; према *преживјели*, *преживјела*, *преживјело*, *преживјели*... и *сјести*, *сјела*, *сјело*, *сјели*... направили су *преживео* и *сјео*. Међутим, ваља знати да у јекавским го-

ворима слогу *је*, који је добивен од некадашњег *ѣ* (старог јат) осталих облика — у мушком роду једн. радног придева одговара самогласник *и*. Управо, у јекавском изговору испред *о* старо *ѣ* (јат) дало је *и*: *видио*, *волио*, *мрзио*, *омршавио*, *поблиједио*, *поцрнио*, *поцрвенио* итд. Тако је у већини народних говора, па је природно што је то узето и за књижевни језик, мада се поред *сио* још може допустити и *сјео* (в. Вук, Рјечник и Dr. D. Boganić, *Pravopis, Zagreb* 1951).

Према томе, књижевни облици радног придева у м. р. јединине од наведених глагола у јекавском изговору јесу: *преживио* и *сио*.

С.

3. За *прошеклих чешири месеца*. — Једна од особености нашег језика је нарочито слагање имена с бројевима 2—4. Уз ове бројеве: именица, атрибут и придевски део предиката ако су мушког рода стоје у облику старе двојине. тј. у облику који има завршетак *-а*. Придевски део предиката може, у овом положају, стајати и у облику м. р. множине, док именица и атрибут стоје увек у облику на *-а*. У нашем примеру имамо уз број *чешири* правилно употребљену именицу са завршетком *-а* (месеца) и неправилно употребљен атрибут у множини (протеклих) место у облику на *-а*, тј. за *прошекла чешири месеца*.

Иста је грешка и у примеру *После ђуних 133 дана*, јер што вреди за просте бројеве *два*, *три* и *чешири* вреди и за сложене који на крају имају један од ова три броја; треба дакле рећи и написати: *после ђуна 133 дана*.

Из примера се, међутим, не види да ли је писац хтео да употреби именицу у облику на *-а* (облик старе двојине, који се изједначио са ген. ј.) или у ген. мн., пошто се код већине именица ове врсте та два облика разликују само по акценту. И не зна се да ли треба читати: *после ђуних 133 дана* или: *после ђуних 133 дан̃а*. Судећи по облику *ђуних* нисац је имао у свести ово друго.

4. *Поред ових 21 појединачних слова.* — У претходној поуци говорено је о слагању уз бројеви 2—4. У овом примеру имамо случај слагања уз сложен број којему је крајња цифра *један*. Као што уз број *један* именске речи стоје у једнини, тако и уз бројеве сложене са *један* оне стоје у одговарајућем падежу једнине. Предлог *поред* захтева генитив, па би, према томе, било правилно: *поред овог 21 појединачног слова*.

Занимљиво је било знати како је писац замислио изговор броја 21. Да ли га је, због неслагања са околним речима, сматрао непроменљивим (поред ових двадесет један појединачних слова), што изгледа највероватније, или променљивим (поред ових двадесет једног појединачних слова), што не одговара ситуацији у којој је тај број употребљен?

У овом примеру (као и у претходна два) именске речи уз број стоје и испред и иза броја. Вероватно је да је реч испред броја била одлучујућа за употребу множине, јер се у пищевој свести, пре него што употреби број, јавља претстава о већем броју јединки без обзира на завршни број, а затим облик множине речи испред броја утиче и на речи иза броја, па је тако дошло до употребе множине чак и иза броја *један* (21 појединачних слова). Да је то тачно показује овај пример нађен у истој књизи (у једном уџбенику талијанског језика): *Сасшоји се из 21 појединачног слова*. Испред броја нема именичке речи, па се писцу чинило савсим природно да иза броја 21 обе речи употреби у једнини.

5. *Да није деце која разбија сијалице...* — У претходне две поуке имали смо слагање имена уз бројеве; у овој имамо слагање предиката са збирном именицом.

Уз збирне именице, зависно од њихова значења, предикат се употребљава или у једнини или у множини. Збирне именице на *-је*, напр., значе збир као целину и зато предикат ових именица стоји увек у једнини (*Лишће је пожушло*). Именице на *-ад*, међутим, више значе множину јединки него њихов збир, и зато је предикат ових именица обичнији у множини, али се употребљава и у једнини (*Ње-*

гова сирочад гладују, али и: Његова сирочад гладује). Збире именице на -а, као, напр., деца, браћа — значе само множину (од дете, брат). Зато њихов предикат стоји увек у множини. Према томе, правилно је: да није деце која раз-бијају сијалице.

6. Где си научила да јашиш? — Све се чешће чују, а могу се наћи и у штампаној речи, облици глагола *јахаџи* по VII врсти Белићеве поделе глагола (однос завршетка основа и: у), а не по V врсти (однос основе е с измењеним претходним сугласником: а). Прелаз овог глагола из једне категорије у другу дошао је преко презента, у коме се х мења у ш. Како глаголи VII врсте имају двојак завршетак основе инфинитива (и и е) према истом завршетку основе презента (и), код неких глагола са е у основи инфинитива долази, под утицајем презента, до прелаза тога е у и (као у гл. врити и сл.). За њима је пошао и глагол *јахаџи*, код кога се најпре у презенту извршио прелаз *јашем* у *јашим*, а према овоме је добијен инфинитив *јашити*. Тако је *јахаџи* код многих постао глагол VII врсте, са односом основа *јашим*: *јашити*, али се књижевним облицима могу сматрати само *јашем* и *јахаџи*.

7. Део сџенографских белешки. — Именице са завршетком -а (III именичка врста) имају у ген. мн. најчешће наставак -а. Један мањи део тих именица има у том падежу наставак -и. То су именице чија се основа свршава групом сугласника, и то само неке од њих. Код већине умеће се између два крајња сугласника једно а (битка-битака, даска-дасака, грешка-грешака и сл.). Само код оних код којих би се уметањем а добио облик друге речи (*лојџа-лојџата*, *казна-казана* и сл.) или би такви облици ген. мн. били сасвим необични (*бораба*, *нејправада* и сл.) наставак је -и (*лојџи*, *казни*, *борби*, *нејправди*). Именица белешка образује ген. мн. сугласника и наставком -а, дакле *бележака*. (У осталим падежима је *шк* јер се *ж* (исп. *бележити*) испред и једначи с њим по звучности и прелази у ш). Према томе, ова именица има у ген. мн. наставак -а, а не, -и као што је у горњем примеру.

8. *Неповерење... које има у њега.* — Обичан је израз у нашем језику *имаћи поверења у кога*, тј. веровати коме. Међутим исти израз није уобичајен у супротном смислу, тј. када се ради о неповерењу, односно — не каже се *имаћи неповерење у кога*, већ је ту обичнији предлог *према*, тј. *имаћи неповерење према коме*. Ипак би место овога најбоље одговарало духу нашег језика, *бити неповерљив према коме*, односно *не веровати коме*.

9. *Зар се не би могло преводити... Крлежу и Андрића...* — Пасив се у нашем језику не употребљава често, већ се обично место њега узимају облици актива с повратном речцом *се*. Али и тада је објекат, а не субјекат, центар онога што се казује глаголском радњом. Он је, дакле, граматички субјекат, иако је логички објекат, и стоји у номинативу, а предикат се слаже с њим у броју, лицу и роду. Тај граматички субјекат је у горњој реченици *Крлежа и Андрић*, тј. два субјекта. Изражена у пасиву горња би реченица гласила: *Зар не би могли бити превођени Крлежа и Андрић...*, а ако би се реченица исказала обликом актива, као што је то горе учињено, предикат би морао бити у м. роду и у 3 л. множине (или једнине, ако се слаже са ближим субјектом, а не са оба). Према томе правилно је *Зар се не би могли преводити Крлежа и Андрић...* (или *Зар се не би могао преводити Крлежа и Андрић...*).

10. *Више простирија користе... лицима који с интешнашом имају или немају никакве везе.* — Две су тврдње у овој реченици, једна позитивна и друга негативна, односно једно тврђење, исказано глаголским обликом *имају*, и једно одрицање, исказано глаголским обликом *немају*. Ови глаг. облици су глаголски део предиката са заједничким именским делом *никакве везе*. Међутим, тај именски део предиката је по облику одричан, и он се слаже са глаголским делом *немају*, али не и са *имају*, које мора имати именски део у потврдном облику. Зато би се уз сваки од ова два глаголска дела предиката морао поновити и његов именски део, или бар онај део који је различит. Дакле: *Више простирија користе... лицима која с интешнашом имају неке (везе) или немају никакве везе*.

РЕГИСТАР

III књиге НАШЕГ ЈЕЗИКА (нова серија)

Из радио ИГРУТИН СТЕВОВИЋ

Скраћенице: акц.=акценат, акуз.=акузатив, варв.=варваризам, вр.=врста, галиц.=галицизам, ген.=генитив, герм.=германизам, глаг.=глаголски, дијал.=дијалекатски, етимол.=етимологија, ж. р.=женски род, INSTR.=инструментал, ј.=једнина, јекав.=јекавски, лок.=локатив, м. р.=мушки род, мн.=множина, некњиж.=некњижевно, неолог.=неологизам, неправ.=неправилно, ном.=номинатив, през.=презент, чех.=чехизам.

А

авантуриста, облик и потврда 15
 —ак, деминутивни суфикс и његова
 продуктивност 9—10
 акробат, облик и потврда 22
 активиста, облик 17, 19
 акузатив, временски: прошли мјесец 76
 акценат, имперфекта 229, 240-1,
 —личних заменица 240
 —презента 227-8;
 —ген. мн. неких именица м. р.
 228, 232
 —ном. мн. неких именица м. р.
 229
 —лок. јд. неких именица м. р.
 229, 236-7
 —акуз. јд. неких именица м. р.
 229
 —преношење на предлог 239-
 240
 —отступање од четвороакце-
 натске системе 229
 акценатски дублети 226-241
 акенат реченички, у пословицама 34-6
 алат, порекло и значење 118-9

алијанса, порекло и облик 32
 алтруисте (ном. мн.), промена 16
 (у) амбáру, акц. 236
 амортизоване струје 167
 аналфабета, облик 24
 анархист, облик 15
 анархисте (ном. мн.), промена 16
 анђелски=анђеоски, облик и вредност
 138-140
 анегдотисте (ном. мн.), промена 16
 апсолутан, правопис 218
 аристократа, облик 22, 23-4
 арома, порекло, облик и род 31
 артиљериста, облик 13
 артиста, облик 15, 19
 артисте, (ном. мн.), промена 16
 архив: архива, диференцирано зна-
 чење 18
 архимандрит, облик 25
 архитект, облик 22
 архитекта, облик 24
 архитекте, (ном. мн.) промена 26
 архитекти (ном. мн.), промена 26
 аскет, облик 22, 24
 аскета, облик 22

асфалтирати, глаг. вид 308
 атеиста, облик 15
 атлет, облик 22, 23-4
 атлете (ном. мн.), промена 26
 атхезија, правопис 218
 аутархија, порекло и значење 67
 аутомобил, порекло и облик 32

Б

балзамисати, порекло и облик 168
 бараж, порекло, облик и род 31
 барјачић, постанак 7
 барнуља, постанак и значење 161
 басиста, облик 17
 бдео, -ла, -ло, облик глаг. радног придева 71
 бдети, глаг. врста 71
 бдим (VII вр.), и бдијем (IV вр.) 71
 бдио, бдјела, бдјело, јекав. облици радног придева 71
 бёдро: бёдра: бёдара (бедара), акц. 234
 без, значење 66
 безвредни остаци герм. 310
 беланце, промена 244, 256
 бележака (не: белешки) 338
 бедуља, постанак и значење 161
 бешика = мехур 208
 бешњи (не: беснији) 283
 бизарношћу (инстр. јд.), наставак 274
 биланс, облик 29
 биљобер, облик 281
 биљождер, облик 281
 биљојед, облик 281
 биоце, промена 254
 бирократ, облик 22-3
 бирократе, (ном. мн.), промена 26
 бирократи (ном. мн.), промена 26
 бјежасмо, акц. у пивско-дробњачком 241
 благодарношћу (инстр. јд.). наставак 271
 бламажа, облик и порекло 30
 блатанце, промена 246
 бледолик, облик 148
 бојати се. облик допуне 52, 60
 бољешћу (инстр. јд.) наставак 274

боловати, облик допуне 313
 борби (ген. мн.) 338
 бостанчић, постанак и значење 7
 Брала (не: Бралета) 52
 Брале, промена и род 52
 Бралов (не: Бралетов) 52
 Бралу (не: Бралету) 52
 Бранко Радичевић, однос његовога пеничког језика према Његошевом језику 3,

—његов однос према језику свога краја 3-4,

—његов удео у стварању новог народног књижевног језика 3-4

братац, постанак и значење 8
 бра̋х—бра̋ше, акц. 241
 брашанце, промена 245, 249
 брашце, промена 249, 252, 254, 247, 258
 брего́ва: бре̋гва̋, акц. дублети 228
 брезовац, постанак и значење 316
 бренице, промена 256
 брестовац, постанак и значење 316
 брешчић, постанак и значење 7
 брзину: брзйцу, акц. дублети 235
 бригадиста, облик 17
 бријач, значење 166
 брйс, значење и порекло 312
 брисалица, значење 312
 бријач, значење 166
 бројка (:број), постанак и значење 161
 бројна конструкција, 336-7
 бројни (не: бројчани) 162
 брчић, постанак 7
 бубрешчић, постанак 10
 будућношћу (инстр. јд.), наставак 274
 буковац, постанак и значење 316
 бурдељ, значење и потврда 226-7
 буренице, промена 244, 246, 249, 254, 256

В

везак, (:вез), постанак и значење 317
 вesaоце, промена 245

вечерати, глаг. вид 308
 вечерашњи, постанак 133
 вечерњи, постанак 133
 вешћу (инстр. јд.), наставак 274
 вјидим (и: вјидџм, вјидџм), скраћивање
 дужина 151
 визионарношћу (инстр. јд.), наставак
 274
 вијекови: вјѣкови, акц. дублети 228,
 233
 вимешце, промена 247
 вински камен 314
 вински каменац 8
 винце, промена 245
 виолиниста, облик 17
 вјисину: висјну, акц. дублети 235
 вишџцифрен, облик 162
 вишњовац, постанак и значење 316
 влаканце, промена 242, 245, 249
 властелски: властеоски, вредност об-
 лика 138-140
 влашћу (инстр. јд.), наставак 271,
 273-4
 воденац, облик и значење 314
 водомер, постанак 166
 вожен (:возити) 140
 Волтин елеменат 163
 вочић, постанак 8, 10
 воштанац, облик и значење 314
 врабаца или врабаца, дужине се чувају
 у унутрашњим слоговима 151
 враг = ђаво 208
 вратић, постанак и значење 7
 вредне сировине герм., значење 310
 врео, -ла, -ло, облик глаг. радног при-
 дева 71
 вреоце, промена 245, 249
 вретенце, промена 245
 врети, глаг. врста 71
 врѹ (3 л. мн. през.), по I глаг. врсти
 71
 врѹћину: врућину, акц. дублети 235
 вршка (:врша), постанак и значење 161
 вршчић, постанак и значење 7, 8, 10
 Вукова реформа, значај 1847 за победу
 Вукових начела реформе језика и

правописа и повезаност Бранка
 Његоша и Даничића са овим да-
 тумом 4-5
 вѹћи: вѹћи, акц. дублети 228, 238-9
 вучић, постанак 7

Г

галвански елеменат (не: стуб) 163
 галуља, постанак и значење 161
 гардист, облик 15
 гардиста, облик 13, 15, 19
 гардисте (ном. мн.), промена 16
 гасомер, постанак 166
 гвозденац, облик и значење 314
 генитив, временски: прошлог мјесеца
 76
 гимназист, облик 13, 15
 гимназиста, облик 14, 15, 19
 гимназисте (ном. мн.), промена 16
 гипсанац, облик и значење 314
 гласак, постанак и значење 317
 гласамо: гласамо, акц. дублети 228
 глоговац, постанак и значење 316
 гнездашце, промена 249
 говедарица (:говедар), акц. 235
 годину дана, временски акузатив 76
 голубѹва: гѹлубѹва, акц. дублети 228
 гоњен (:гонити) 146
 гордошћу (инстр. јд.), наставак 271, 273
 горњи, облик поређења 142
 горњовилични, облик 282
 горњоземац — горњоземски, облик 281
 горњокарловачки, облик 281
 горњолужички, облик 281
 горњоуснени, облик 282
 горчи (не: горчији) 283
 градић, постанак и значење 7
 градѹва: градѹва, акц. дублети 228
 грађаху, акц. београдског Народног
 позоришта 240
 грађен (:градити) 146
 граница, значење 160
 грип, порекло и облик 28, 30
 грипа, застарео облик 30
 грлашце, промена 242, 247, 249

грлице, промена 249
 гроздић, постанак и значење 7
 гросиста, облик 7
 гроце 245, 249, 254, 255
 груменчић, постанак и значење 7
 груп, (новчани груп), порекло и значење 30
 група, порекло и облик 30
 губар (боље: гусеница главоња) 818
 гуменац, облик и значење 314

Д

да, напoredна употреба са „што“ 196-207,
 —у односним реченицама 197,
 —у погодбеним реченицама 197,
 —у последицим реченицама 286,
 —у узрочним реченицама 197
 давнашњи, постанак 133
 даљину: даљину акц. дублети 235
 даљни, значење 67
 данак, постанак и значење 8
 данашњи, постанак 133
 Данијелов елеменат 163
 данце, промена 245, 249
 дарак (:дар), постанак и значење 8, 317
 дашак, постанак и значење 8, 9
 двоцифрен, облик 162
 девојка, дужина се чува у унутрашњим словима 151
 деликатес, значење 33
 делиријум, порекло, облик и род 32
 демократ, облик 22-3
 дентист, облик 15
 деца, слагање са предикатом 337-8
 диваљ, потврда облика 48-9
 дивљи (диваљ) 48-9
 дилижанац, порекло, облик и род 32
 династ, облик 22-3
 династа, облик 22-3
 дипломат, облик 22-3
 дипломата, облик 22, 24
 дипломате (ном. мн.), промена 26
 диурниста, облик 13
 дјелатношћу (инстр. јд.), наставак 274
 дјетенце, промена 246, 256
 дјетешце, промена 144, 246, 254, 256
 дланце, промена 257
 длијеце, промена 245, 249
 добродушношћу (инстр. јд.), наставак 274
 довежен неправ., према „вожен“ 146
 довршава́ти, през. доврша́вам 75
 доврши́вати, през. довршу́јем 75
 догађај (: догађати се), постанак 165
 (у) догађају, акц. 136
 (по) догово́ру (и: до́говору), акц. дублети 236, 237
 док, употреба глагола у негативном облику у реченицама са „док“ 284
 донесемо, донесёте, аналошки акц. у презенту 150
 донешен неправ., према „ношен“ 146
 Доњегорац, облик 282
 Доњекрајац, облик 282
 Доњеморачанин, облик 282
 доњи, постанак и облик поређења 133, 142
 доњоварошанин—доњоварошки, облик 282
 доњовилични, облик 282
 доњовинички, облик 282
 доњоградски, облик 282
 доњоземац—доњоземка, облик 281
 доњокаменички, облик 281
 Доњокрајац—Доњокрајанин, облик 281
 Доњокрајка—Доњокрајкиња, облик 281
 доњонемачки, облик 282
 доњоселац, облик 281
 Доњосељанин—Доњосељанка, облик 281
 доњоспратни, облик 282
 доњотрешњички, облик 281
 доњоуснени облик 282
 доњочелусни, облик 282
 допуња́вати, през. допуња́вам 75
 допуњивати, през. допуњу́јем 75
 дбсада, акц. 150
 дбћи: дбћи, акц. дублети 228, 238-9
 дочић, значење 9
 драма, порекло, облик и род 31

дровина неолог. 314-5
 дрвце, промена 242, 244, 246, 254, 255
 дренак, постанак и значење 9
 дренавац, постанак и значење 316
 држа́смо акц. београдског Народног позоришта 240, пљевљанског и ливско—дробњачког 241
 држа́сте, акц. београдског Народног позоришта 240
 држа́ху, акц. београдског Народног позоришта 250
 држа́ше, акц. београдског Народног позоришта 240, пљевљанског 241
 друго́ва, дрљ́гова, акц. дублети 228
 друшкан, значење 9
 дљ́бину: дубину, акц. дублети 235
 дублетни облици, Вуково гледање на ово питање 129-130
 — ово питање у савр. књ. језику 129-130
 — при редиговању старих текстова 42
 (у) дува́ру, акц. 236
 дугменце, промена 246, 248
 дугмешце, промена, 247, 248
 дужине, њихово скраћивање у нашим говорима 151-3, њихово губљење 220, 230
 дљ́жину, дужину, акц. дублети 235

Ђ

ђаво=враг 208
 ђаволак (: ђаво) постанак и значење 317
 ђаволчић, постанак 8, 10
 ђимназиста, облик 13

Е

егоиста, облик 15
 егонсте (ном. мн.), промена 16
 економиста, облик 14, 17
 ексцитиран (ексцитован), порекло и значење 164
 ексцитирани атом 164
 ексцитирана машина 164
 ексцитирани молекули 164

електрисати, постанак 168
 електрицитет (не: електричност) 169
 електрични флуks (не: уплив) 169
 електричност, значење 169
 емти, значење и постанак 161
 енклитике, употреба заменичких акузативних облика 187-195
 ентеријерист(а), облик 27
 енти, облик и значење 161
 есејиста, облик 17
 естетa, облик 22, 24

Ж

жалошћу (инстр. јд.), наставак 171-2, 173-4
 жамовак, етимол., значење и потврде 328
 жамак, етимол., значење и потврде 227
 жваленце, промена 246
 жваоце, промена 245, 249
 ждребешце, промена 246, 254
 жеља́смо, акц. пљеваљског 241
 жеља́ше, акц. пљеваљског 241
 женска глава, стилистички детаљ 79-90
 женска страна, стилистички детаљ 79-90
 (са)жети (сажимати) — сажмем, значење 327
 жетица, етимол., значење и потврде 327
 жйвину: жйвину, акц. дублети 325
 живцирати се некијж. 261
 жита (не: житарице) 163
 житарица, значење 163
 жмућка, етимол., значење и потврда 328
 жњах — жњаше, акц. имперфекта 241
 жуманце, промена 256
 журналист, облик 15
 журналисте (ном. мн.), промена 16

З

забациити, облик и значење 308
 забрањивати, през. забрањујем 75
 (у) завичају, акц. поцерског 237
 задњенепчани : задњонепчани, дублети 280
 задњи, значење и потврда 51, 56, 57-8

задињонепчани, облик 282
 за́друга, за́друга (за́друга), акценатски дублети 150
 за́камуфлирати, постанак, значење и вид 303
 заклонити, постанак и значење 308
 закрити, постанак и значење 308
 залагај (: залагати се), постанак и значење 165
 (о) залогáју, акц. у поцерском 237
 замаскирати, постанак, значење и вид 303
 занесено, значење 145
 занесене речи, погрешна веза речи 145
 заносно, значење 145
 запрѣтати, глаг. врста 70
 за́прећем, за́прећеш, презент од „за-претати“ 70
 за́прећу (не: запрету) 3 л. мн. през. од „запретати“ 70
 заробљен (: заробити) 146
 зарукавље, облик 280
 заселак (не: засеок), промена 222
 застареле речи, поступак при спремању за штампу старијих текстова 42
 затурити, постанак и значење 308
 захвалношћу (инстр. јд.), наставак 271, 273
 за́асмо, акц. београдског Народног позоришта 240
 за́аше, акц. београдског Народног позоришта 240
 зверка (: звер), постанак и значење 161
 звонце, промена 245, 255
 здрављан, облик 310
 здравство, значење 310
 земљанац, облик и значење 314
 зечић, постанак 7
 зимушњи, постанак 133
 злошћу (инстр. јд.), наставак 271, 273
 знак (не: предзнак), значење 160
 зобљу (инстр. јд.), наставак 272, 276
 зове́мо : зовемо, акц. дублети 228
 зрчак, постанак и значење 9

зрео, -ла, -ло, облик глаг. радног придева 71
 зрети, глаг. промена 71
 зру (не: зрију), 3 л. мн. през. по I глаг. врсти 71
 зрневање, облик 280
 зрно, промена 257
 зрнце, промена 245, 252
 зубац, постанак и значење 8
 зубић, постанак и значење 6
 зубни камен (не : стреш) 314
 зубни каменац 8
 зупчић, постанак и значење 6

Н

иверак (: ивер), постанак и значење 317
 иверчић, постанак 8, 40
 идеалист, облик 15, 17
 идеалиста, облик 14, 15
 идентитет, облик 29
 идемо : йдемо, акц. дублети 227, 232
 из, порекло 75-6
 иза (< из + за), значење 76
 иза све снаге 75-6
 иза сна 75
 изворац, постанак и значење 8, 9
 изворчић, значење 9
 изданчић, постанак 7
 издубљен (: издубити), дијал. 146-7
 изливак, значење 309
 изливање, значење 309
 измаћи : йзмаћи, акц. дублети 228
 изнешен неправ., аналошки према „ношен“ 146
 изреком (изриком, изријеком), порекло 140
 изрећи : йзрећи, акц. дублети 228
 изречно, постанак и значење 126, 140-1
 изрично, постанак и значење 140-1
 има́мо : йма́мо, акц. дублети 227, 232
 империјалиста, облик 17
 инверзија, у вези прелаза паратаксе у хипотаксу 87
 индивидуалиста, облик 17
 индуковати (не : упливити) 169

индукт (не: упливљеник) 169
индуктор (не: упливник) 169
индукција (не: уплив) 169
инжињер (не: инжењер) 162
инструментал, облик његов у јединици
од именица ж.р. на сугласник 270-279
интервенционист(а), облик 27
интерпункција, употреба запете 79-90
— при обради старијих
текстова за издава-
ње 41-2
— употреба запете код
накнадно додатих за-
висних и уметнутих
реченица 251-302
интерпункција у говору 50
интимношћу (инстр. јд.), наставак 274
информбировац, облик 27
инцилијер дијал. 162
инцилир дијал. 162
инцинир 162
предентист(а), облик 217
исклидавање, значење 262
исклидати (исклидавати), значење 262
искоришћење герм. (боље: принос) 260
испећи: њпећи, акц. дублети 228
испољавати, през. испољавам 74
испољивати, през. испољујем 74
— ист, — иста, суфикс именица стра-
ног порекла 12-21; промена ова-
квих именица (двојака: за једнину
и множину) 14
јстрага, акц. 150
исцрпен (не: исцрпљен) 146
исцрпљен (: исцрпити) дијал. 146-7
Италија, изговор 269
— ић, —чић, суфикси деминутива 6-11

J

ј, потврда о употреби овог слова
пре Вука 116-7
јабуковац, постанак и значење 316
(у) јабучару, акц. у подерском 237
јагњешце, промена 246, 255
(у) јагодњаку, акц. у поцерском 237

јајашце, промена 249
јајце, промена 244, 252, 254
јаренце, промена 246, 254
јарешце, промена 242, 246
јасеновац, постанак и значење 316
јасиковац, постанак и значење 316
јашеш (не: јашиш) 338
јахати (не: јашити) 338
је, употреба 284
јеванђелист, облик 13, 19
једноцифрен, облик 162
једрце (и): једарце, промена 245
јежовит (језуит), облик 25
језерце, промена 245, 252
језичке поуке, критика 73-78
јесењу (инстр. јд.), наставак 376
јоргачић, постанак и значење 7
Југославац, потврда 287
Југославен, потврда 287
југославески, потврда 287, значење и
порекло 288
Југославија, порекло, потврда и зна-
чење 287-8
*југославински (југославијски) 289
*југославски 289
Југословенска 288
југословенски, порекло и значење 228,
290
*југословјенски 289
јужнословенски, значење 290
јуриста, облик 13
јутарњи, постанак 133
јутарце, промена 245
јутрошњи, постанак 133
јучерањи, постанак и потврда 123-4,
133, 135
јучерашњи, постанак и вредност 123-4,
133

K

казанчић, постанак 10
казни (ген. мн.) 338
калаисати, глаг. вид 308
каменац, облик и значење 8, 314
каменчић, постанак 7

камуфлирати, значење и вид 303
 камфоровац, значење 315-6
 канцелиста, облик 13
 капацитет, облик 29
 капетаница (: капџан), акц. 235
 капиталист, облик 15
 капиталиста, облик 14, 17, 18
 капиталисте (ном. мн.), промена 16
 капларчић, постанак и значење 7, 10
 карактерисати, постанак 168
 каријериста, облик 18
 каучуковац, значење 315-6
 квадратни метар, значење 167
 класенист(а), облик 27
 класак (: клас), постанак и значење 317
 класификација књижевних дела, према
 језичким и стилским особинама
 њиховим 78
 клеветати — клеветам и клеветем, кле-
 ветајући и клеветући 148
 кленчић, постанак и значење 7
 клијање, значење 262
 клима, порекло, облик и род 31
 климат, облик и порекло 31
 клинац, постанак и значење 8, 9
 клинчић, постанак и значење 7, 9
 клицање, значење 262
 клубашце, промена 247
 кљунић, распрострањеност 11
 књижевни језик, однос писаца према
 њему 223-5
 — обука у основној
 школи 172-5
 — обука у средњој
 школи 175-183
 ковни изливак, значење 310
 ковни челик, значење 310
 ковно гвожђе, значење 310
 ковно ливено гвожђе, значење 310
 код, значење и употреба уз генитив 68
 који, употреба њеног посесивног ге-
 нитива 94-5
 кокошка (: кокош), постанак и зна-
 чење 161
 колац, постанак и значење 8, 9
 колективист(а), облик 27

колено (коленета дијал.), промена 257
 коломаз (не : коломаст) 285-6
 колониста, облик 19
 кољенце (коленце), промена 245, 249,
 252-3
 комбос(т), комбус, порекло значење и
 потврда 328
 коминформист(а), облик 27
 коминформисти (ном. мн.), промена 27
 коминформовац, облик 27
 компониста, облик 13
 комтуариста, облик 13
 комунист, облик 17, 18
 комуниста : комунист, диференцирано-
 значење 18
 комуниста, облик 14, 18, 19
 кондензациони део, значење 263-5
 конзерваторијум, порекло, облик и род
 32
 конзисторија, порекло, облик и род 31
 концентрациони елементи 163
 концентрисати, облик, значење и вид
 305-6
 конциписта, облик 13
 кончић, постанак 7
 коњобарка — коњозобица, облик 281
 коњокрадица — коњомора, облик 281
 коњогриз, облик 281
 Коњодор, облик 281
 коњодер, облик 281
 коњодржац, облик 281
 коњореп, облик 281
 коњотржац, облик 281
 коњотрка, облик 281
 коректор, његове дужности 39
 коренак, постанак и значење 9, 317
 коренчић, постанак 10
 коританце, промена и потврде 256
 коритацце, промена 247
 корице, промена 255
 космополита, облик 24
 кости (инстр. јд.) 272
 котловина, значење 314-5
 кочић, значење 9
 кошћу (инстр. јд.), наставак 271
 крадом, постанак 140

крајњи, облик поређења и значење 142
крајобер, крајобера, облик 280

— крат, — крата, облик и примена именица са овим суфиксом 21-27

крви (инстр. јд.), наставак 276

крвљу (инстр. јд.), облик и употреба 272, 276

креденц (креденац) порекло и облик 32
крем, облик 29

кременчић, постанак и значење 7

кречити (: креч), постанак 324

крива, постанак и значење 161

кривак, постанак и значење 161

кривадак, значење 161

кривача, значење 161

кривуља, значење 161

кривуља смоква, значење 161

кривуља удица, значење 161

кривуљак, значење 161

крилице = криоце, вредност облика 138-140

криоце (и : крилице), промена 245, 254-5, 152-3

кристалисати, постанак 168

кришом, порекло 140

кркор неолог. 312-3

кркорење неолог. 313

кркорити неолог. 313

крктање 313

крмешце, промена 244, 246

крпенац, облик и значење 314

крушац, постанак и значење 8

Крушевљанин, облик 219

Крушевчанин (боље : Крушевљанин) 219

крушковац, постанак и значење 316

кћерју (инстр. јд.), наставак 272, 276

кубни метар (не : просторни метар) 167

кўварица (: кўвар), акц. 235

купљен (: купити) 146

кураж, порекло, облик и род 31

курсиста, облик 19

Л

лагати, облици његове допуне 154-9

ламња, порекло, значење и потврда 329

лѣдину : ледѣну, акц. дублети 235

лек од грознице 313

Лекланшеов елеменат 163

лѣпоту : лепоту, акц. дублети 235

лептирак, постанак и значење 9

лесковац, постанак и значење 316

летошњи, постанак 133

(на) лѣшнику, акц. 236

лив, значење 309

ливени челик, значење 309

ливеко гвозђе, значење 309

ливење, значење 309

лијѣкови : лѣкови, акц. дублети 228, 233

липовац, постанак и значење 316

лиска (: лис), порекло и значење 161

листић, порекло и значење 7

лицеиста, облик 13

лишце, промена 245, 249

логичко — граматичка категорија, код зависних реченица 295

лончић, постанак 7

лопти (ген. мн.) 338

лос(т), порекло значење и потврде 329

лудирати се некњиж. 261

лудошћу (инстр. јд.), наставак 271

лукавошћу (инстр. јд.), наставак 272

Љ

љубави (инстр. јд.), наставак и употреба 272, 275-6

љубављу (инстр. јд.), наставак и употреба 171-2, 276, 284

љубазношћу (инстр. јд.), наставак 274

М

магнет 46-7

магнетан, облик 46-7, 322

магнетизам (не : магнетичност, магнетност) 168, 322

(на) магнетисан (—зиран) 46, 168

магнетисање (—зовање, —зирање) 46, 168, 322

(на) магнетисати (—зирати) 46, 167-8, 322

(на) магнетити, облик 46-7, 322, 324
 магнетност 322
 (на) магнетен, облик 46-7, 322
 магнетeње, облик 46-7, 322
 магнетичан варв. 46
 магнетичност варв. 46, 169
 магнетнина, облик 46-7
 магнетност, облик 46-7
 магнетски флукс (не : уплив) 169
 мајорна (: мајор), акц. 235
 (у) манастиру : мањастру, акц. у по-
 церском 237
 марксиста, облик 17
 маскирати, значење и вид 303
 материјалист, облик 15
 материјалиста, облик 13, 14, 17
 материјалисте (ном. мн.) промена 16
 ме, употреба заменичке енклитике са
 предлозима 187-195
 медуља, постанак и значење 161
 међа, значење 160
 мермерац, облик и значење 314
 месце, промена 245, 249
 метар, значење 167
 мехур — бешика 208
 мешчић, постанак и значење 7
 Мила (не : Милета) 52
 Миле, промена и род 52
 Милов (не : Милетов) 52
 Милу (не : Милету) 52
 мимо, предлог са акуз. и ген. 52, 59
 митрополит, облик 25
 мишљу (инстр. јд.), наставак и упо-
 треба 271-2, 276
 мјесташце, промена 254
 младолик, облик 148
 (у) младости : у Младости, семантич-
 ки акценат 237
 младошћу (инстр. јд.), наставак 274-5
 млинарица (млињарица, акц. дублети
 228, 234, 235
 могућношћу (инстр. јд.) наставак 271
 мовати, глаг. вид 308
 момчић, постанак 7
 мостић, постанак и значење 7
 мотовиоце, промена 245

мравак (: мрав), постанак и значење 317
 мрзи на ме, изворније од : мрзи ме 76
 мрк, значење 260
 мркуља, постанак и значење 161
 мрсити (: мрс), постанак 324
 мудрошћу (инстр. јд.), наставак 271

Н

на, употреба место „у“ уз имениц
 универзитет, факултет, клиника и
 сл. 61-65
 навала : навала, акц. 150
 (по) наговору, акц. 236
 наивношћу (инстр. јд.), наставак 273
 најбешће (не : најбесније) 283
 најгорњи, потврда 142
 најдоњи, потврда 142
 најзадњи, облик и потврда 142, 146-7
 најпрви, облик и потврда 126-7, 142
 најстражни, потврда 142
 најама, акц. 150
 намаћи : намаћи, акц. дублети 228
 намештај, постанак 165
 нанети, значење 160
 напаћу (инстр. јд.), наставак 271
 нарављу (инстр. јд.), наставак 271, 274,
 276
 наћи : наћи, акц. дублети 228, 238-9
 националист, облик 15
 националиста, облик 14
 негдашњи, постанак, 133
 нежношћу (инстр. јд.) наставак 272
 неко вријеме, временски акузатив 76
 неколика, е, а, са ген. јд. именица зна-
 чи количину мању од пет 53
 неколико, са ген. мн. и ген. збирних
 именица значи количину већу од
 четири 53
 некршћу (инстр. јд.), наставак 271
 неправди (ген. мн.) 338
 неутралисати, постанак 168
 не чини тога, изворније од : не чини
 то 76
 ни, употреба 66
 низоци, акц. 233

яити (инстр. јд.), наставак 275
 повелиста, облик 17
 новоселски, облик 139
 ноктић, постанак и значење 7
 нормални елеменат 163
 носић, постанак и значење 7
 ноћашњи, постанак 133
 ношен (: носити) 146
 нулски (: нула), облик 160
 нулти, облик 160
 нултни, облик 160

Њ

њ, употреба ове енклитике личне за-
 менице са предлозима 187-195
 Његов, слобода, јунаштво и патрио-
 тизам у његовим делима 1
 — проповедник савремене наше кул-
 туре 1,
 — његов однос према Вуку 2,
 — његов однос према народном је-
 зику и народној култури 2-3,
 — његов значај и његов удео у ства-
 рању књижевног народног језика 3
 — особине његовог песничког јези-
 ка 3

О

оба, е, а, употреба 68
 оба дипломата, промена 26
 обезбедити, постанак и значење 263
 обезглавити, постанак и значење 263
 обезматичити, постанак и значење 263
 обезоружати, постанак и значење 263
 обезубити, постанак и значење 263
 обесинити, постанак и значење 263
 обескличавање (не: обесклицавање) 262
 обеснажити, постанак и значење 263
 обеспорочити, постанак и значење 263
 обесправити, постанак и значење 263
 обести (инстр. јд.), наставак 275
 обесчастити, постанак и значење 263
 (по) обичају, акц. у бачком 237
 објашњавати, през. објашњавам 74

објашњивање, потврда 75
 објашњивати, през. објашњујем 74
 облачити, значење 260
 (на) облачити (: облак) 324
 (по) облику, акц. 236
 Обнова (: Ренесанс), значење 28
 обоје, употреба 68
 образац, значење 8
 обрашчић, постанак и значење 7, 10
 обрисак, значење 312
 (на) обручу, акц. 236
 обувати, значење 260
 овдашњи, постанак 133
 овнић, постанак и значење 7
 овчарица (: овчар), акц. 235
 оглед, значење 259
 огромношћу (инстр. јд.), наставак 274
 одведемо, одведете, аналошки акценат
 у презенту 150
 одвратношћу (инстр. јд.), наставак 274
 одозго, постанак и потврда 137-8
 одоздо, постанак и потврда 133-8
 одражати (одражавати), постанак и
 значење 265
 одраз, значење 265-6
 одразивање, постанак и значење 265
 одразити, постанак и значење 265
 одразитост, постанак 265
 одравност, постанак 265
 одрешитошћу (инстр. јд.), наставак 273
 озго, више вреди него „одозго“ 124-5
 оздо, више вреди него „одоздо“ 124-5
 оздравити, глаг. род и облик допуне
 217-8
 око. (ген. окета дијал.), промена 257
 окршај, постанак 165
 оксидисати, постанак 168
 окце, промена 245
 оловац, постанак и значење 314
 онамошњи, постанак 133
 опанчић, постанак 7
 опит рус. 259
 опклада, акц. 150
 опојати (не: опојити), облик 67
 опортуниста, облик 17

опрезношћу (инстр. јд.), наставак 273
 (на) опрѣзу, акц. 236
 (при) опроштáју : ђпроштáју, акц. у
 поцерском 237
 опсерваторија, порекло, облик и род 31
 оптимиста, облик 15, 17
 орашчић, постанак 10
 орлић, постанак и значење 7
 осећај, постанак 165
 оскорушовац, постанак и значење 316
 останце, промена 257
 острвце, промена 242, 245, 249
 осудити, рекција 67
 отитис, порекло и род 31
 отрешен неправ. аналошки облик 146
 опше, промена 245, 254

II

памећу (инстр. јд.), облик и употреба
 281, 276
 паратакса и хипотакса, њихов међу-
 собни однос 86-90
 парба = парница 208
 парница = парба 208
 парченце, промена 246, 254
 пасијанс, облик 29
 пастѣрица (: пастир), акц. 236
 патриот, облик 22, 24
 перце, промена 244-5, 249, 255, 258
 песимиста, облик 17
 петлић, постанак и значење 7
 петоцифрен, облик 162
 петуља, постанак и значење 161
 печемо: печѣмо, акц. дублети 228
 пијанист, облик 15
 пиленце, промена 246, 248, 244, 245-5
 пирон—пирун—перум—пинур—диљур,
 порекло, значење и потврда 330
 писарчић, постанак и значење 7
 писац, његов однос према језику 77-8
 писаше, акц. београдског Народног
 позоришта 240
 писамце, промена 245
 писменошћу (инстр. је.), наставак 271
 пишући (неправ. писајући) 52

плавуља, постанак и значење 161
 пламенчић, постанак и значење 7
 плацкарта (боље: резервисано место)
 320
 плетѣмо: плѣтѣмо, акц. дублети 227,
 149
 плодити (: плод), постанак 324
 плотић, постанак и значење 7
 побуђен, значење 164
 побожношћу (инстр. јд.), наставак 274
 повјесамце (повесамце), промена 245
 249.
 (у) пђглѣду: у поглѣду, семантички
 акценат 237
 подијум, порекло, облик и род 32
 поднебље, облик 280
 Подунавље, облик 280
 поет, облик 22-3
 Пожаревљанин, облик 218-9
 (у) пђздраву, акц. 236
 познајући (не: познавајући) 52, 58
 појање (не: појење) 67
 појати, глаг. врста 67
 поје (не: поји) 67
 покус чех. 259
 покуће (не: покућје) 220
 поларисати, постанак 168
 (у) положиáју, акц. у бачком 237-8
 помак неолог. 165
 пђмама, акц. 150
 померај, постанак 165
 помодрела (не: помодрена) 221-2
 Поморавље, облик 280
 помоћу (инстр. јд.), наставак 272
 номужен, неправ. аналошки 146
 попашен, неправ. аналошки 146
 (на) порођáју, акц. у поцерском 236
 пђтрага, акц. 150
 (у) пђтсмѣху, акц. 236
 посесивни генитив, личних заменица
 замењује се присвојним замени-
 цама 70
 потпуношћу (инстр. јд.), наставак 271
 пђћи: пђћи, акц. дублети: 228
 поубијати (не: побијати) 285
 поузданошћу (инстр. јд.), наставак 272

пѣхвала, акц. 150
 прѣва, значење 161
 праменова: праменова, ак. дублети 228
 прасенце, промена 244
 прах, значење 259
 прашак, постанак и значење 259
 први, облик поређења 142
 превежен неправ. аналошки према „вожен“ 146
 преденце, промена 257
 предъненпчани: предъненпчани, дублети 280
 предњи, значење, 51, 56
 предњи алат, значење 119
 предъненпчани, облик 282
 пређашњи, постанак 133
 преки алат, значење 119
 пренети, значење 160
 пренешен неправ. аналошки према „ношен“ 146
 преферанс, облик 29
 пригушене струје 167
 пријан, значење 9
 прикладан, порекло и значење 161
 принос, значење 259
 Прованса, порекло и облик 32
 провизоријум, порекло, облик и род 32
 прогресист(а), облик 27
 пропаћу (инстр. јд.), наставак 274
 просперитет, облик 29
 простодушношћу (инстр. јд.), наставак 274
 протицање вектора 169
 протоколист, облик 13
 протоколита, облик 13
 профет (профета), облик 27
 прстен (: прстен), постанак и значење 317
 прстић, постанак и значење 7
 прутак, постанак и значење 317
 прутити, постанак и значење 7
 псеташце, промена 247, 249
 психолошко — стилска категорија, код зависних реченица 295
 публицист, облик 19
 пуновредни производи герм. 310
 пустоселски, облик 139

путашце, промена 247
 пуцерај, порекло и род 31

Р

равнину: равнину, акц. дублети 235
 радни глаг. придев, атрибуцка употреба 69
 радништво, 221
 радови. акц. 233
 радощу (инстр. јд.), наставак 271-2, 274
 (у) разговору. акц. у бачком 236-7, 237
 разумети (се), значење и рекција 99-103
 рамешце, промена 248
 рандман галиц. 259
 раскорак, значење 165
 растаклавање, постанак и значење 262
 растварак (боље: растворена супстанца) 317
 рђобитина, облик 280
 реалист, облик 17
 реалиста, облик 14, 18
 ребарце, промена 245, 249, 254
 ребро: ребра: ребара (ребара), акц. 234
 ревизиониста, облик 17
 редак (: ред), постанак и значење 317
 редактор, његове дужности 39
 резач, значење 166
 резервисаношћу (инстр. јд.), наставак 274
 резервиста, облик 19
 Ренесанс (Ренесанса), облик 28
 реченица, накнадно додате зависне и уметнуте 291-302
 — три различита положаја зависне према главној:
 а) накнадно додата чији је смисао спореднији од главне — одвајају се запетом 295,
 б) уско повезане с главном чији је значај исти са мишљу главне — не одвајају се запетом 295,

в) у инверзији чији је зна-
чај претежнији од мисли
главне реченице—одвајају
се запетом 295

реченички акценат, код зависних ре-
ченица у инверзији 249

речи (инстр. јд.), наставак 272, 275

речју (инстр. јд.), наставак 271, 273

(у) рибњаку, акц. 236

рић, значење 260

рићобрад, облик 282

рићоглав, облик 282

рићокос—рићокоса, облик 282

ријечју (инстр. јд.), наставак и упо-
треба 276

рисуља, постанак и значење 161

ројалист, облик 17

рошчић, постанак и значење 7, 10

рудину: рудину, акц. дублети 235

руководство, (не : руковојство). пос-
танак 221

руковођа, постанак и потврда 221

(у) рукосаду, акц. у поцерском 237

рунце, промена 245

рус, значење 260

ручати, глаг. вид 308

С

(до) садањи, потврда 123-4, 133-4

садањост, потврда 136

садашњи, постанак 133, вредност 123-4

(на) салашу, акц. 236

сахрана, значење 27

сахранити, значење 27

свагдањи, вредност 123-4, потврда 135

свагдањица, потврда 136

свагдашњи, вредност 123-4, постанак
133

светлошћу (инстр. јд.), наставак 272

свињогојство герм. (боље : свињарство
318

свираше, акц. београдског Народног
позоришта 240

светлошћу (инстр. јд.), наставак 274

всрдлић, постанак и значење 7

сву ноћ, временски акузатив 76
се, употреба с предлозима 187-195
седјмо: сједјмо, акц. дублети 228
седлашце, промена 247

седло: седла: седала, акц. 233-4

селска стока, облик и значење 140

селска шума, облик и значење 140

селске вратнице, облик и значење 140

селски=сеоски, вредност облика 138-
140

селски (: сеоски). вредност облика 125-6

селско, облик и значење 140

селско добро, облик и значење 140

селце=сеоце, вредност облика 138-140

сељаштво, постанак 221

сеоска ношња, облик и значење 140

сеоска учитељица, облик и значење 140

сеоске општине, облик и значење 140

сеоски живот, облик и значење 140

сеоски занати, облик и значење 140

сеоски обичаји, облик и значење 140

сеоски пут, облик и значење 140

сеоце, промена 245, 249, 254

сивуља, постанак и значење 161

сијенце, промена 245

синак, постанак и значење 317

синова: сйнбве, акц. дублети 228

синтакса и интерпункција 79—90

синчић, постанак 10

сио, (не: сјео) 335

склад, значење 261

складан, значење 261

складати неолог, 261

складба неолог. 261

складирати неолог. 251

складитељ неолог. 261

складиште, порекло и значење 261

складност, значење 261

складноћа, значење 261

сконцентрисати, облик, значење и вид
304

скорак (: скор), постанак и значење 317

скорашњи, постанак 133

скрахирати, некњиж. 261

скрозирати, некњиж. 261

Славени, порекло и потврда 289

- славењски, потврда 289
 слависта, облик 14, 15
 слависте (ген. јд.), промена 19
 славље, облик 280
 слах—слаше, акц. имперфекта 241
 слашћу (инстр. јд.), наставак 271, 273
 274
 Словѣни, порекло и потврда 288-9
 словѣнскѣ, потврда 289
 Словинац, потврда 288
 словински, потврда 288
 Словинство, потврда 288
 словце, промена 245, 249, 252
 случај, постанак 165
 случајѣва; случајѣва, акц. дублети 228
 (у) случају, акц. 236
 смећ, значење 260
 смрћу (инстр. јд.), наставак 271-2, 276
 сѣбарица (: сѣбар). акц. 235
 сокола, сокола, акц. дублети 227, 234
 солити, постанак 324
 социјалист, облик 15
 социјалиста, облик 17, 19
 социјалистама (лок. мн.), потврда 16
 спашен (: спасити) дијал. 146-7
 спиритуалист, облик 15
 спољашњи, постанак 133
 спољашношћу (инстр. јд.), наставак 272
 спортист, облик 17
 спортиста, облик 15, 17
 срамоту: срамоту, акц. дублети 235
 срдашце, промена 247, 246
 себарце, промена 245
 средњеазиски, облик 282
 средњевијековље (не: средњевијековје) 280
 средњевијековни: средњевијековни, дублети 280
 средњегрчки, облик 282
 средњеевропски, облик 282
 средњетехнички, облик 283
 средњешколац: средњошколац, дублети 280
 средњешколски: средњошколски, дублети 280
 средњевијекован, облик 282
 средњеевропски, облик 282
 средњошколац, средњошколски, облик 282
 средуља, постанак и значење 161
 сретати—сретај и срећем, сретајући и срећући 148
 срмуља, постанак и значење 161
 српак, постанак и значење 317
 срце (срцета дијал.), промена 257
 стајасмо, акц. пјеваљског 241
 стајати—стојати 104-115
 стајати, стојим 104-115
 (до)стајати се, — стојим се, потврда 104
 (за)стајати се, — стојим се, потврда 104
 (од)стајати, — стојим, потврда 104
 (по)стајати, — стојим, потврда 104
 (пре)стајати, — стојим, потврда 104
 (у)стајати се, — стојим се, потврда 104
 стајаше, акц. у пјеваљском 241
 стакалице, промена 245, 248
 стакленце, облик и значење 314, промена 245, 246, 254-5
 стакловина неолог. 314
 стар, особито значење: Колико је стар? 248
 старачац, постанак и значење 8
 стари писци, питање издавања њихових дела 40
 старолик, облик 148
 ствари (инстр. јд.), наставак 272, 273
 стидноћу: стидноћу, акц. дублети 235
 стилист, облик 17
 стилиста, облик 17
 стипендиста, облик 15
 стипендисте (ном. мн.), промена 16
 стојати, потврде облика 105, 108-112
 (до)стојати се, — стојим се, потврда 104
 (при)стојати се, — стојим се, потврда 104, 115
 (пре)стојати, — стојим, покрајинско 104
 столац, постанак и значење 8, 9
 стоматитис, порекло и род 31
 сточић, значење 9
 стражњи, облик поређења 142

страшну (инстр. јд.), наставак 272-3,
274

стреш (среш), значење 314

стрићи, значење 260

струјомер (не: бројило), постанак 166

стремашце, промена 257

стручак, постанак и значење 9

стручић, постанак 7

студентство, постанак 221

суверенитет, облик 29

суви елеменат 163

судити, значење и облик допунѐ 66

сунашце, промена 247, 249

сценаријум, порекло, облик и род 32

Т

тадањи, вредност 123, потврда 133

(до)тадањи, потврда 134

тадашњи, вреди више него „тадањи“
123-4, 133

Талијан (не: Италијан) 267-9

талијански (не: италијански) 267-9

тамошњи, постанак 133

танки алат, значење 119

те, заменичка енклитика са предло-
зима 187-195

телашце, промена 249

телеграфирати, глаг. вид 308

телеграфиста, облик 13, 19

теленце, промена 242, 246, 254

телефонирати, глаг. вид 308

телефонист, облик 18

телефонисти (дат. јд.), промена 18

телешце, промена 346, 254, 256

тер (боље : катран) 314

Термиролошки семинар Медицинског
факултета у Београду, извештај
о његовом раду 120-2

термоелеменат 163

терна картија (боље : катранска хар-
тија) 314

тешњи (не : теснији) 288

тираж, порекло, облик и род 31

тјемешце, промена 247

тмаст, значење 260

топчић, постанак и значење 7

традиционалиста, облик 17

трбушчић, постанак и значење 7

требало, место у реченици 284

трѣсти : трѣсти, акц. дублети 228, 238-9

трешѐн, неправ. аналошки 146

трешњовац, постанак и значење 316

трожични гајтан (не: трожилни гај-
тан) 316

троцифрен, облик 162

трсковац, постанак и значење 316

трунак, постанак и значење 317

трунка, постанак и значење 161

трулежи (инстр. јд.), наставак 275

турист : туриста, диференцирано зна-
чење 18

туриста, облик 17

туђице, принципи њиховог примања у
наш језик 32-3

У

убрисак, значење 312

убрушчић, постанак и значење 7

увид, значење 320

уво (увѣта дијал.), промена 252

угљенчић, постанак и значење 7, 10

(по) уговору : по уговору, акц. ду-
блети 237

уздисај, постанак 165

укамарити, значење 262

украшава̀ти, през. украшава́м 75

украшивати, през. украшу́јем 75

умирљив, значење 167

умрѣти : умрѣти, акц. дублети 228

уназад, значење 51

универзитет, облик 29

унутар, облик 126-7

унутра 126-7, 142

унутри дијал. 142, 127

унучађу (инстр. јд.), наставак 271, 276

уплив неолог. 169

упливисати 169

употребљава̀ти, пвез. употребљава́м 75

употребљивати, през. употребљу́јем 75

уронити, глаг. род 92

ускладити, постанак и значење 261
 ускладиштење неолог. 261
 ухапшен (не : уапшен) 218
 учасмо, акц. пљеваљског 241
 учаше, акц. пљеваљског 241
 учймо : ўчймо, акц. дублети 227
 учитељство, постанак 221
 ушур (боље : ујам) 420

Ф

фазна разлика (не : фазни раскорак) 165
 факултет, облик 29
 факултета (ном. јд.), неправ. 39
 фантаст, облик 27
 фарски алат, значење 119
 фашиста, облик 17, 19
 фељтонист, облик 17
 фељтониста, облик 17
 финалиста, облик 17
 флебитис, порекло и род 31
 флуксметар 169
 формалисте (ном. мн.), промена 16
 форум, порекло 32
 фосфорисати, постанак 168
 фудбал (не : футбол) 218
 фурка — вурка — урка, порекло, значење и потврда 231
 футур, употреба 69

Х

хапс (не : апс) 218
 хапсане (не : апсане) 218
 хапсански (не : апсански) 218
 хапсанџија (не : апсанџија) 218
 хапсеник (не : апсеник) 218
 хапсити (не : апсити) 218
 хапшење (не : апшење) 218
 хладак, постанак и значење 317
 хлебац, постанак и значење 8
 хлечић, постанак 7, 9
 хранити, значење 37
 храстовец, постанак и значење 316
 хротац, значење 313
 хуманисте (ген. јд.), промена 19

хумац, постанак и значење 8, 9
 хуморист, облик 17

Ц

цветић, постанак и значење 7
 цветуља, постанак и значење 161
 целокупношћу (инстр. јд), наставак 271
 цео, значења и њихов однос према „читав“ 208-216
 цереалије, значење 163
 церовац, постанак и значење 316
 Цетиње — на Цетиње, на Цетињу, са Цетиња боље је него : у Цетиње, у Цетињу, из Цетиња 333-5
 цифра, порекло и значење 161
 црвак, постанак и значење 317
 црномањаст, значење 260
 црнпураст, значење 260

Ч

часак, постанак и значење 317
 чеданце, промена 244, 246, 254
 челиста, облик 17
 челичити, постанак 324
 чело (челету дијал.), промена 257
 чељади (инстр. јд.) наставак 275
 чељаше, промена 246, 254
 чешљић, постанак и значење 7
 чији, паралелна употреба са генитивом од „који“ 91-97
 чинџињик, дужине се чувају у унутрашњим слоговима 151
 чјстоћу : чистоћу, акц. дублети 235
 читав, значење и њихов однос према „цео“ 208-216
 читамо : чѣтамо, акц. дублети 228
 читасмо, акц. београдског Народног позоришта 240, пивско — дробњачког 241
 читаше, акц. београдског Народног позоришта 240
 чунак (: чун), постанак и значење 31

Ш

шапућући (не : шаптајући) 148	широм постанак 140
шаруља, постанак и значење 161	шбивовац, постанак и значење 316
шахиста, облик 17	шпецерај, постанак и род 31
шверцерај, порекло и род 31	шта, значење 53, 60
шестоцифрен, облик 162	што, напородна употреба са „да“ 196-207
шишање, значење 260	—у узрочним реченицама 197
ширину : ширину, акц. дублети 235	—у односним реченицама 197
	—у исказним реченицама 197
	шушњеви, значење 312

ИСПРАВКЕ

Стр.	ред	стоји	треба
164	33	циркулације мозга	циркулације, мозга
166	5	потомак	помак
167	32	В. Марјановић	В. Маринковић

Наш Језик излази месечно у свескама од 2 до 3 табака или једанџу у два месеца у свескама од 4 до 6 табака; десет, односно пет свезака чине једну књигу. Јула и августа часопис не излази. Рукописе слаш Уређивачком одбору или Браниславу Милановићу, секретару Одбора, Семинар за лингвистику, Фил. факултет, Београд.

Научна књига има старија (предрашна) годишња Нашег језика (од год. II—VII и год. VIII св. I) која се могу добити по цени од 50 дин. свака година, свеска 5 дин.
